

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Första Kammaren. N:o 16.

Måndagen den 3 April 1876.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 1 dennes e. m. och protokollet för den 20 sistlidne Mars.

Ledighet från riksdagsgörömbalen beviljades *Herr von Strokirch* och *Grefve Beck-Friis* under två veckors tid från den 5 dennes.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 1 dennes bordlagda memorial N:o 47, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti en fråga rörande anslag under riksstatens sjetje hufvudtitel.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 1 dennes bordlagda utlåtande N:o 30, i anledning af väckt förslag om tillägg till 20 § i Kongl. förordningen den 16 Juni 1875 rörande in-teckning i fast egendom.

Efter föredragning af Andra Kammarens den 1 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 146, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 29, i anledning af erhållen återremiss af utlåtandet N:o 1, rörande Herr L. Torpades motion om ändring i Kongl. Maj:ts nådiga byggnadsstadga för rikets städer; beslöt Första

Kammaren, uppå Herr vice Talmannens hemställan, hänvisa detta ärende för vidare utredning till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6, i anledning af Herr H. Schönbecks motion, N:o 7, om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande de med rektorsbefattningen vid Malmö högre elementarläroverk förenade inkomster.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 29 sistlidne Mars och 1 dennes bordlagda utlåtande N:o 22, angående releringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

*Nya oflämnings-
stater för
universiteten.*

1:sta punkten.

Grefve Hamilton: Då en tjänsteman underställer ett förslag Kongl. Maj:ts pröfning, är han skyldig att hafva gjort sig reda för detsamma och åtminstone anse det vara det bästa, som för tillfället han åstadkommas. Har detta förslag ytterligare blifvit af Kongl. Maj:t godkänt, så måste han åtminstone känna sig uppmånad att anföra, der tillfälle dertill yppas, allt hvad till dess fördel må kunna vara att säga. Jag befinner mig i denna ställning med afseende på anslaget för universiteten och hoppas så mycket mer, att de anmärkingar mot Utskottets förslag, jag har att framställa, skola af dess ledamöter välvilligt upptagas, som jag å min sida tacksamt erkänner den vård, Utskottet vid denna riksdag egnat alla de högre och vetenskapliga intressena.

För dem, som icke närmare satt sig in i frågan, vill det synas, som hade Utskottet gått Kongl. Maj:ts förslag ganska väl till mötes, då Utskottet godkänt de stater, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslagna, och äfven föreslagit anvisande af motsvarande medel. Skilnaden mellan de båda förslagen ligger endast deri, att, då en del af de äldre professorernes löner utgår i spanmål efter ett på förhand bestämdt pris, dessa löner enligt Kongl. Maj:ts förslag kunna, då prisen äro höga, stiga något öfver det föreslagna normalbeloppet, 6,000 kronor, hvaremot Utskottet föreslagit lönen att under alla omständigheter utgå med sistnämnda belopp. Frågan, som således är att afgöra, är egentligen den, om det finnes skäl att de äldre universitetsprofessorerne böra komma i åtnjutande af den fördel, som möjligen kan uppstå vid höga spanmålspriser, eller om staten bör tillägna sig denna vinst. Utskottets svar på denna fråga beror till en del på den uppfattning, som Utskottet visat sig hysa i motiven till dess förslag, och som återfinnas på sidan 5, nemligen att: "om de af Kongl. Maj:t nu föreslagna lönebelopp för universitetens lärare och tjänstemän blifva godkända, desse

statens tjenare komma i åtnjutande af löner, hvilka torde uppfylla alla anspråk, som billigtvis kunna göras.“

*Nya aflönings-
stoder för
universiteten.
(Forts.)*

För att rätt besvara frågan, skulle man nödgas anställa en jemförelse mellan dessa statens tjenare och andra, som i ett eller annat afseende kunna befinna sig i en med dem likartad ställning. Jag vill till en början fästa Kammarrens uppmärksamhet derpå, att väsentliga svårigheter för närvarande måste uppstå att vid universiteten fästa de större förmågorna icke blott genom kampen med andra rigtningar i statens tjänst, utan ännu mera genom de lockelser, som finnas för yngre män med någon större förmåga, att egna sig åt en annan verksamhet, företrädesvis den industriela. Om man skulle bjuda en kassör på ett större handelskontor en professors lön om 6,000 kronor, skulle han visserligen med löje tillbakavisa ett sådant anbud; jag vill icke tala om disponenter vid större industriela verk och tjänstemän i penninginstitutioner m. fl., hvilkas löner i många fall uppgå till flera gånger det belopp en professor har i lön. Men, såsom sagdt, detta kan icke hjelpas. Det är således endast med statens tjenare, som en jemförelse billigtvis kan göras. Då kan man fråga, om det verkligen, i allmänhet taget, kan sägas, att de personer, som nödgats använda så mycken tid för att göra sig kompetenta till en tjänstebefattning, som derunder förvärfvat så stora insigter, och som under tiden fått åtnöja sig med de obetydliga löner, som vid universitetet finnas, om, säger jag, dessa personer, eller universitetsprofessorerne, icke i allmänhet taget äro lägre aflönade än andra statens tjenare, med hvilka de i öfrigt äro jemställda. Jag tror, att en sådan jemförelse nödvändigt skall visa, att genom den framställning, som Kongl. Maj:t gjort, om den oförändrad antages, och äfven om jag erkänner, att löneförmånerna för de äldste professorerne under vissa förhållanden kunna ökas med några hundra riksdaler öfver de 6,000 kronorna, professorernes löner i sjelfva verket icke upphinna till, än mindre öfverstiga de förmåner, som personer i motsvarande ställning åtnjuta. I allmänhet kommer en professor till sin tjänst först vid en mera framskriden ålder; på senare tider har det gått fortare till följd af flera professioners inrättande och särskildt med anledning af Riksdagens välvilliga beslut i afseende å professorernes pensionerande, hvarigenom medeltalet af de nuvarande professorernes ålder vid deras tillträde till tjänsten nedgått, så att det utgör omkring 38 år. Redan detta är dock en ålder, vid hvilken den, som egnat hela sin ungdom åt en sträfsam verksamhet, förenad med högst obetydliga inkomster, väl kan hafva anspråk att kunna lefva på sin lön. Ser man på de kostnader, en professor nödvändigt måste vara underkastad, skall man finna, att det icke är något obilligt anspråk, om han önskar att vid en mera framskriden ålder, då först spannmålslöner tillträdas, se sina inkomster, om icke mycket, dock i någon mån förbättrade. Vi veta alla, huru blott den enda titeln hyresmedel under senare tider stigit, så att man svårigen kan tänka, att en professor, åtminstone om han är gift, skall kunna bo för mindre än en femtedel af sin lön. Men dessutom har professoren en utgift, som icke är nödvändig för andra embetsmän, men väger ganska tungt för honom, nemligen för böcker, särdeles utländska.

*Nya aflönings-
stater för
universiteten.*
(Forts.)

Det är, som jag tror, icke möjligt att ens något så när uppgifva storleken af denna utgift, men jag vet, att de professorer, som önska följa med den utländska litteraturen i sin vetenskap, och som icke kunna undgå att själfva ega vissa böcker, emedan de icke kunna annat än för en kortare tid hafva dem till låns från universitetsbiblioteket, få för detta ändamål göra en för dem ganska känbar uppoffring, hvilken dessutom föga kommer deras sterblhus till godo, då man på en auktion kan för några öre få köpa en bok, som kostat många riksdaler. Jag tror, att, om man tager i betraktande universitetslärares ställning både med afseende på deras nödvändiga utgifter, på den tid och det arbete, de behöft använda för att göra sig kompetenta för sina tjänster, samt på den ålder, vid hvilken de vanligen uppnå dessa, måste man erkänna, att de i själfva verket befinna sig i en sämre ställning än flertalet af statens öfriga löntagare, och att således, om dem kan tillskyndas den ringa fördel att, sedan de en längre tid innehaft sin tjänst, få genom spanmålslönerna beräkna sig en något större inkomst, deri, icke ligger någon orättvisa. Vid åtskilliga andra stater är det iakttaget, att innehafvare af tjänster se sina inkomster ökade dels genom ålderstillägg, hvarigenom de efter vissa tjänsteår erhålla en förhöjning i sina löner, såsom förhållandet är med skolläroarne, dels ock derigenom att ett visst antal af de äldre tjänstemännen inom graden hafva en högre inkomst. Intetdera här varit förhållandet vid universiteten. Man har sökt att i någon mån upprätthålla en dylik fördel för de äldre just genom deras optionsrätt till spanmålslönerna; men denna fördel skulle genom Utskottets förslag försvinna och hopper vara dem för alltid betaget att få högre lön än den yngste ibland dem. Staten har också särskilda skäl till frikostighet mot universiteten och att icke vara för njugg vid beredande af fördelar åt dem, nemligen att en stor del af den kostnad, universiteten måste medföra, icke bestrides genom statsbidrag. Vid Upsala universitet gingo utgifterna i sin helhet år 1875 till något mer än 314,000 kronor. Af dessa voro 189,000 kronor statsmedel och 125,000 kronor universitetets enskilda medel, hvadan staten således hade en inrättning, som i själfva verket kostade öfver 300,000 kronor, utan att den därför betalade mera än 189,000 kronor. Jag har icke handlingarna tillstädes och kan således icke bestämdt uppgifva förhållandet med Lunds universitet i detta afseende, men vet, att det äfven der ställer sig ganska fördelaktigt för staten.

Det är en annan omständighet, som Utskottet påpekat, nemligen att, om de löntagare, i hvilkas löner spanmål ingår, skulle komma att uppbära en högre lön än deras vederlikar, detta skulle vara i flera afseenden olämpligt. Detta, att de äldre hafva större fördelar än de yngre, hvilket sedan gammalt är förhållandet med skolläroarne, är något som Riksdagen sjelf vid många tillfällen iakttagit, och äfven innevarande Riksdag har fattat beslut, ledande till samma mål. Man kunde emellertid befara, att, om universitetsprofessorerne fingo behålla de spanmålslöner, som för närvarande äro åt dem anslagna, det skulle gifva anledning till en oskäligh förhöjning i deras löner vid de tillfällen, då spanmålsprisen äro höga. Jag bör således gifva till känna,

huru stor denna förhöjning vid vissa tillfällen kunnat vara. Jag har en ganska fullständig uträkning derom, som visar hvad den utgjort under sistförflutna år, hvaraf framgår, att denna förhöjning under mycket gynsamma omständigheter kan uppgå ända till femhundra kronor, till och med något deröfver. År 1876 komma de professorer i Upsala, som hafva spanmålslöner, att åtnjuta 6,540 kronor 29 öre i stället för af Riksdagen beräknade 6,000 kronor. Här är således en verklig löneförbättring af 540 kronor, som likväl kan ett följande år nedgå ända derhän, att under särdeles ogynsamma förhållanden spanmålslönerna icke uppgå till normalbeloppet.

Jag tror mig med dessa ord hafva ådaglagt, att såväl billighet mot löntagarne som statens intresse att fästa skickliga personer vid universiteten fordrar, att man icke till det yttersta afknappar på de fördelar, som kunna universitetslärarne beredas. Jag måste härtill lägga, att, efter min uppfattning, Stats-Utskottets förslag har vissa icke alldeles oväsentliga olägenheter. Stats-Utskottet har hufvudsakligen spånkänt en af Kongl. Maj:t framställd åsigt om adjunkturernas försvinnande och angående omreglering af de lägre graderna vid universiteten. Denna omreglering förutsätter likväl, bland annat, att, då en professor är ledig, en viss del af hans lön skall utgå som vikariatsarfvode. Utskottet har, som jag tror, på goda skäl föreslagit denna till en fjerdedel af lönen, eller 1,500 kronor; men om nu åtskilliga af de löntagare, som hafva spanmålslöner, finna sig föranlättna att icke ingå på den nya staten. och dessa blifva, af skäl som jag strax skall nämna, utan tvifvel de äldste och de som först komma i behof af tjänstledighet, så blir följd den, att för dessa icke finnas vikariatsarfvoden att tillgå, och den nya regleringen blir till följd deraf bragt nr sin beräknade gång. De skäl åter, som en äldre professor har att icke ingå på den nya staten, ligga ganska tydligt i dagen. Under närvarande förhållanden uppbär han väl icke i allmänhet så stor lön, som nu skulle komma honom till del, eller 6,000 kronor, men om han är sjuk eller behöfver tjänstledighet, bibehåller han likväl sin lön; hvaremot, om han ingår på den nya staten, lönen reduceras till 4,500 kronor; och för detta vågar han kanske icke utsätta sig. Ett annat skäl för de äldre lärarne att icke ingå på den nya staten ligger i den förlust, som deras sterblus skulle lida derigenom, att deras inkomster af fardagsåret icke kunde beräknas högre än lönen med afdrag af tjänstgöringspenningarne, då de deremot nu kunna räknas efter hela lönen.

Det synes mig, att Utskottets förslag äfven har två andra olägenheter, den ena att de, som uppbära spaumålen direkt af arrendatorerne, naturligtvis hafva rätt att sjelfva försälja den hvilken tid på året de behaga, eller uppgöra med arrendatoren, när det faller dem lägligast. Det kan således hända, att de icke under det löpande året försålt sin spanmål, utan dröjt dermed. De veta således icke sjelfva, hvartill deras lön för det föregående året uppgått, och beräkningen af hvad de skola åtnjuta af förslagsanslaget kan således icke ske förrän längre fram på det följande året, hvilket betydligt invecklar sjelfva liquididen. En annan olägenhet af Utskottets förslag är, att det förökade anslaget för universiteten skulle blifva ett förslagsanslag, under det att i en

Nya aflönings-
stater för
universiteten.
(Forts.)

*Nya aflönings-
sater för
universiteten.*
(Forts.)

stor del af lönerna icke ingår spanmål, och man således skulle få li-
quid äfven vid sådana löner, der den vore aldeles obehöfelig, enär
dessa icke kunna uppgå till annat än ett fixt belopp.

Jag har nu i korthet anført de skäl, som föranleda mig att till-
styrka det förslag, som af Kongl. Maj:t blifvit till Riksdagen fram-
ställt, och, som jag tror, äfven visat, att detta förslag äger några för-
delar framför det af Utskottet uppgjorda. Hvad beträffar frågan om
adjunkturerna, som äfven här blifvit i viss mån inblandad, så vill jag
nu icke yttra mig derom. Jag är berättigad att underlåta detta,
emedan jag icke tillstyrkt Kongl. Maj:t den reglering, som i detta af-
seende blifvit i Kongl. Maj:ts proposition framställd. Jag anhåller
derför, att Herr Talmannen behagade till Kammarern framställa pro-
position om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna första punkt, en-
dast med den förändring, att de för förhöjning af adjunktslönerna
begärda 45,500 kronor måtte, på sätt Utskottet föreslagit, utgå såsom
extra förslagsanslag.

Grefve Beck-Friis: Iugen kan vara varmare vän af våra uni-
versitet än jag, men jag tror att i deras välförstådda intresse man
icke bör bifalla det af Grefve Hamilton framställda förslag, ty så
länge som man icke bestämt att professorernes löner skola öfverstiga
6,000 kronor, anser jag icke att Riksdagen bör på en omväg söka
komma till ett sådant resultat; och det gör man ovilkorligen genom
ett bifall till nämnda framställning. Jag ber att i detta hänseende
få anföra några siffror. Såsom herrarne behagade erinra sig, blef vid
1858 års riksdag till Upsala universitet beviljad ett anslag, hvari-
genom lönerna för professorerne höjdes till 4,500 kronor. Detta an-
slag gjordes till förslagsanslag, aldeles såsom vi nu tagit oss friheten
att här föreslå; när spanmålslönerna icke uppgingo till det afsedda
beloppet, fingo nemligen professorerne fyllnad i sina löner genom kon-
tanta anslag. Detta fortgick till 1873 års riksdag, då på Kongl. Maj:ts
framställning detta fyllnadsanslag fixerades efter beräkning af 2 kronor
7 öre för kubikfot för den i lönerna ingående spanmålen; men detta
hade till följd, att då spanmålsprisen samtidigt stego, uppgingo lönerna
till så höga siffror, att löntagarne fingo ej obetydligt mera än staten
tillräckligt dem. Detta har skett, och den som känner något till
vår Riksdags inre historia, vet hvilken stor roll denna tillökning deri
spelat. Frågan derom föreligger dock ej nu, hvarföre jag vill lemna
den helt och hållet å sido. Då Utskottet tog den förevarande frågan
under ompröfning, ansåg Utskottet sig böra tillse, att ett återuppreparande
af de berättigade anmärkningarne icke måtte ifrågakomma, och det
var då naturligt, att man gjorde detta anslag till förslagsanslag.
Några olägenheter tror jag icke heller deraf äro att befara, då erfaren-
heten visat, att liqvuden emellan Statskontoret och universiteten låtit
praktisera sig under 15 år. Derigenom uppnås det afsedda ändamålet
att få lönerna bestämda till 6,000 kronor, och derigenom förhindras
man att på omvägar komma till en högre siffra. Jag tror att det
vore väl om man kunde förebygga, att den tanken insmög sig, att
man på sidovägar ville komma till en högre siffra än den af Riksdagen

bestämda; och jag tror icke man kan förebygga detta på annat sätt än genom att göra anslaget till ett förslagsanslag. Det gäller för öfrigt, såsom Grefve Hamilton anmärkte, egentligen blott de äldre professorerne, ty de yngre hafva icke den förmånen att hafva spannmålslöner; och i den utgiftsstat, som Kongl. Maj:t gillat år 1870 för Lunds universitet, ur hvilken jag vill uppläsa följande för att visa, att inga praktiska svårigheter uppstå, heter det:

*Nya aflönings-
stater för
universiteten.
(Forts.)*

„Lösen för spannmål till sådan löntagare, som efter den 12 April 1853 är till sin tjänst utnämnd, kommer att af akademiska förvaltningen uppbäras, samt den dertill berättigade undfå å akademiska ränteriet det honom tillkommande belopp efter hvad förvaltningen erhållit i medeltal för tunnan, särskildt råg och särskildt korn, sedan samtliga lösningspris för tienden efter medelmarkegång från de särskilda distrikten, jemte forsellönersättning, blifvit sammanräknade med hvad akademiska förvaltningen erhållit för influten och försäld eller af arrendatorerne löst spannmål.

Den enligt näst föregående hufvudpunkt af detta moment löntagare tillkommande lösen för spannmål eger han lyfta å universitetets räntekammare på de tider, då öfriga löner derifrån kvartalsvis utdelas, hvarvid dock iakttages:

1:o) Hvardera af de tre första kvartalen för året eger löntagaren lyfta till ett belopp, motsvarande fjerdedelen af spannmålslörens värde enligt det i stat hittills beräknade pris å universitetets egen spannmål.

2:o) Fjerde kvartalet utbetalas från räntekammaren först sedan årets hela spannmålsvärde är bestämdt enligt föreskriften i punkten a af detta moment; och då uppgöres den årliga slutliqviden mellan universitetet och vederbörande löntagare, vid hvilken liqvid bestämmes, efter nu angifna grunder, hvad löntagaren såsom fjerde kvartalsbelopp har att ytterligare utbekomma.“

När genom dennaliqvid lönerna icke uppgå till det afsedda beloppet, ingår universitetet till Statskontoret med begäran om fyllnad i lönerna och får då bristen fylld. Jag tror derjemte att genom bifall till Utskottets förslag en olägenhet skulle upphöra, som påpekas i en reservation från Stats-Utskottet, nemligen att en del af de äldre professorerne, som hafva spannmålslöner sig tillerkända, få med arrendatorerne uppgöra lösningspriset, hvilket föranleder hvarjehanda obehag och krångel, då löntagaren naturligtvis vill hafva det högsta möjliga och hafva rättighet att fordra att få spannmålen forslad hem till sig. Denna olägenhet tror jag skulle komma att alldeles försvinna, ty då löntagarna icke få något intresse att uppjaga prisen, komma de att öfverlemnna åt universitetet att bestämma årets pris för spannmål. Jag vet att synnerligen i Lund hafva de af mig här antydda olägenheterna gifvit anledning till svåra klagomål och beskyllningar.

Här anfördes af den siste talaren, att ett bifall till Utskottets förslag skulle medföra den praktiska svårigheten, att, om en ombildning af adjunkturerna skulle vidtagas, man skulle sakna vikariatsarfvodet derigenom att de professorer, som hade spannmålslöner, troligen skulle vägra ingå på den nya staten. Jag vill icke bestrida att dessa professorer hafva rätt att behålla sina löner, och jag tror, att en del skulle vinna derpå, men jag kan icke inse, att någon olägenhet skulle

Nya aflönings-
stater för
universiteten.
(Forts.)

derigenom uppkomma, ty de belopp, som Riksdagen anslagit till fyllnad i dessa löner, böra ovilkorligen finnas kvar till Kongl. Maj:ts disposition. Samma olägenhet torde väl råda äfven nu, ty i närvarande stund finnas inga tjenstgöringspenningar att använda till vikariatsarfvoden; de 600 kronor, som Riksdagen förra året beviljade, torde väl få anses såsom en nästan försvinnande liten tillgång förfyllande af detta behof. För öfrigt är det ju blott en del professorer, som hafva spanmålslöner sig tillagda.

I anledning af ett yttrande af den siste talaren ber jag att få nämna, att dessa spanmålslöner stundom uppgått till ett icke så alldeles obetydligt belopp utöfver normalbeloppet. År 1868 hade nemligen en professor i Upsala, som hade spanmålslön, ett belopp af 5,413 kronor i lön, eller mera än 900 kronor öfver normalbeloppet, som då utgjorde 4,500 kronor. Jag tror icke det kan vara skäl att bibehålla sådana ojämnheter och jag yrkar derföre bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Jag vill blott yttra några få ord, då det förslag, hvartill jag helst skulle önska framgång, icke har någon sannolikhet att *nu* gå igenom; men jag önskar likväl få min åsigt antecknad i protokollet.

Jag anser det vara otvifvelaktigt, att professorerne vid universiteten — åtminstone professorerne i den branch, som jag mest känner till — förtjenade att aflönas lika med ledamöterna i hofrätt, och att således de äldste professorerne borde sättas i paritet med hofrättsråd.

Jag tror ock, att det hade varit väl, om man vid regleringen af denna hufvudtitel sökt att följa samma system som vid regleringen af de öfriga hufvudtitlarna i afseende på ålderstillägg, tjenstgöringspenningar, afsked och pension. Jag skulle derföre önskat, att de 25 professorernes i Upsala löner — åtminstone de äldres — blefve satta i paritet med hvad som stadgas angående hofrättsråd i alla afseenden och jag skulle, såvidt detta förslag rönt något understöd, yrka återremiss i denna syftning. Men för närvarande vill jag icke framställa ett sådant yrkande, då jag förmodar att sådana upplysningar komma att under debatten meddelas, att det är bättre att icke för mycket splittra meningarne.

Jag vill äfven nämna en omständighet, som talar emot bifall till Kongl. Maj:ts förslag, och det är, att derigenom synes en orättvisa blifva begången emot det *större* universitetet, emedan, såvidt betänkan det utvisar, det i Upsala icke finnes några professorer, som hafva spanmål under lön sig tillagd. Då skulle professorerne i Lund få en fördel framför dem i Upsala, och detta vore väl icke riktigt, isynnerhet då en *ny* reglering eger rum. Möjligtvis misstar jag mig om detta förhållande, men i så fall hoppas jag att blifva derom upplyst.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning k. 7 e. m.

Herr Statsrådet Carlson: Jag måste, äfven jag, först tacksamt erkänna den välvilja Utskottet visat den högsta bildningens hem i vårt land 98,000 kronor, uppförda på ordinarie stat, förutom de tillägg, som blifvit gjorda på extra stat, utgöra en större summa än, mig veterligen, tillförene någonsin blifvit på en gång beviljad, såsom tillökning i universiteternas stater. Jag hoppas också att väsentliga fördelar för det allmänna skola deraf uppkomma.

Det torde vidare tillåtas mig att i största korthet öfverse hvad som förut i denna fråga förekommit. Utskottet har, så vidt jag kunnat finna, godkänt de af Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsstater och i öfrigt endast i en punkt afvikit från Kongl. Maj:ts förslag.

Denna punkt är den, som angår spanmåslönerna. I afseende derå förekommer, att vid 1856—1858 årens riksdag, då det för första gången blef fråga om fyllnad i spanmåslönerna medelst kontanta anslag, föreslog Kongl. Maj:t Riksdagen att för detta ändamål bevilja ett förslagsanslag för att fylla lönerna till det normala beloppet. Detta förordades af Stats-Utskottet, och jag minnes detta så mycket säkrare, som jag hade den äran deltaga i arbetet inom det Stats-Utskott, som tillstyrkte detta förslag, hvilket jemväl af Riksdagen bifölls.

På detta sätt fortgingo sedermera dessa utbetalningar från och med 1858 till 1873, då en Kongl. proposition afläts, som, med hufvudsakligt afseende fästadt på de invecklade liquiderna, som af ett sådant sätt att godtgöra spanmåslöntagarna blef en följd, föreslog, att för Upsala universitet, som då ensamt var i fråga, bestämma ett bestämt belopp för hvarje lön, efter beräkning af 2 kronor 7 öre för kubikfot.

Detta bifölls af Riksdagen, och i följd deraf hafva under åren 1875 och 1876 spanmåslöntagarna uppburit sina bestämda fyllnadsbelopp.

1874 beviljades dyrtidstillägg af 900 kronor för hvarje normallön, som var 4,500 kronor. Detta dyrtidstillägg uppbars af alla professorer i Upsala och af de professorer i Lund, som icke hade spanmåslöner, men de, som hade spanmåslöner sig tillagda, kommo icke i åtnjutande af detta dyrtidstillägg, emedan deras löner redan förutom detta ansågos hafva uppnått det bestämda beloppet, 5,400 kronor.

1875 års Riksdag visade också välvilja mot universiteten, och med uttalaude af den grundsats, att en professorslön borde utgöra 6,000 kronor, beslöt Riksdagen ett ytterligare lönetillägg af 600 kronor. Detta tillkom alla professorerna, äfven spanmåslöntagarna, emedan, enligt de uppgifter, som ingingo från universiteten, det befans att äfven spanmåslöntagarna i Lund icke kunde beräkna sina löner högre än till 5,400 kronor.

I denna ställning stod frågan, då, med anledning af Riksdagens uttalade grundsats, att en professorslön borde utgöra 6,000 kronor, vederbörande konsistorier inkommo till Kongl. Maj:t med sina framställningar om lönetillökning, hvarvid båda konsistorierna begärde, att normalbeloppet skulle bestämmas till 6,000 kronor. I afseende på spanmålsberäkningen hemstälde konsistorium i Upsala om antagande af just den siffra, som Riksdagen 1873 godkänt, nemligen

Nya aflöningsstater för universiteten.
(Forts.)

Nya öflönings-
sater för
universiteten.
(Forts.)

2 riksdaler 7 öre. Kousistorium i Lund åter föreslog autagandet af statspriset eller 2 riksdaler 10 öre. Det anförde dervid, att det belopp af 5,400 riksdaler, som spannmålslöntagarne vid universitetet ansågos uppbära, var beräknadt efter ett högre pris; men då fråga vore om fastställande af ett belopp för längre tid, och spannmålsprisen då voro ovanligt höga, kunde man icke bibehålla en så hög siffra. Vid pröfningen af dessa förslag kunde icke med skäl fråga blifva om någon förändring i det normalbelopp, som Riksdagen bestämt år 1875, och det så mycket mindre, som just detta bestämmande af normalbeloppet, 6,000 kronor hade legat till grund för de åtgärder, som redan vidtagits och skulle vidtagas för lönerregleringen vid universiteten. I anförande till statsrådsprotokollet är detta ock uttaladt.

Jag nämner detta äfven till svar på hvad en ärad ledamot yttrat derom, att man hellre bort antaga en graderad löneskala — ett förslag, som förut blifvit framställt, men aldrig antagits, emedan så starka skäl anförts deremot, att man icke ansett sig derpå kunna ingå. Men i alla händelser hade det icke varit ändamålsenligt att *nu* vidtaga något sådant. Icke heller kunde man, såsom här blifvit nämndt, höja lönerna till det belopp, som blifvit för hofrättsråd bestämdt, emedan man icke hade något annat att gå efter, än Riksdagens bestämdt uttalade grundsats, hvilket var en fast botten, på hvilken man borde ställa sig.

Vid denna pröfning förekom icke något skäl att afvika från de siffror universiteten framställt i fråga om spannmålslönerna, icke derföre, att det skulle hafva ansetts såsom en lönetillökning, utan emedan man måste vara i osäkerhet om denna fixa siffra alltid skulle vara tillräcklig att fylla lönerna till det normala beloppet. Det kan icke undfalla någon, som är bekant med dessa förhållanden, att den antagna beräkningssiffran var sådan, att man måste tänka sig att lönen oftare komme att gå utöfver det normala beloppet, än den komme att gå derunder; men jag hemställer, om man icke vid ett sådant förhållande måste i främsta rummet söka förebygga en beständ förlust för löntagaren, så att han icke kommer i mistning af det honom garanterade beloppet; på grund hvaraf man hellre borde bestämma siffran så, att den går något deröfver. Detta var således utgångspunkten, dels för att garantera med full säkerhet att normalbeloppet skulle utgå, och dels för att undvika de olägenheter vid liquiderna, som blifvit en följd af 1858 års Riksdags beslut, och som motiverat förändringen vid riksdagen 1873.

En jemförelse med ett ålderstillägg eller en ny lönegrad har här icke kunnat ifrågakomma, derföre att normalbeloppet var på förhand bestämdt och derföre att ett ålderstillägg måste hafva vissa egenskaper, först att vara öppet tillkännagifvet såsom sådant, vidare att vara bestämdt till sitt belopp, då deremot den tillökning, som möjligen kunde i följd af spannmålsprisen ifrågakomma, ofta kunde sjunka till noll, möjligen till och med derunder, och slutligen måste det uppfylla det vilkor att vara lika för båda universiteten.

Utskottet har nu, under det att det i öfriga delar godkänt de föreslagna bestämmelserna, i denna punkt vidtagit en annan utväg att fylla lönerna till normalbeloppet genom att återgå till det system, som var gällande i afseende på Upsala universitet från 1858 till 1873. Derigenom åstadkommes, att lönerna alltid komma att utgå precis till det fixa belopp, som blifvit bestämdt, och en säker garanti är derigenom gifven löntagarne att alltid erhålla det bestämda beloppet, ehuru de gå miste om den möjliga tillökning, som någon gång, i följd af högre spannmålspris, kunde dem tillkomma. Detta förslag har Utskottet beledsagat med den anmärkning, att i annat fall lönerna skulle sanuolikt komma att öfverstiga hvad som blifvit såsom normalbelopp beräknadt. Förhållandet dermed har jag haft äran redan ådagalägga. Deremot kvarstår på andra sidan olägenheten af de invecklade liqviderna, ehuru visserligen, i afseende på den sena liqviden, de största svårigheterna äro, såsom en föregående talare upplyst, numera aflägsnade. Att det nu för universiteten eller rättare för staten, som har det största intresse af att vid dessa platser fästa de mest utmärkta vetenskapliga förmågorna, för närvarande är en ofördelaktig tidpunkt i följd af den starka utveckling, som på andra fält, särskildt de industriella, gjort sig gällande, det är obestriddt, och det är också en omständighet, som manar till att icke vara för sparsam i afseende på de löner, som skola bestämmas. Men min uppfattning är, att frågan om ett lönetillägg eller en högre lönegrad för de äldre, är en fråga, som bör särskildt prövas och som här icke föreligger.

Jag tror visserligen att denna fråga kommer åter och i sinom tid också blir pröfvad, men i närvarande fall är icke något annat i fråga än det normalbelopp, som nästföregående Riksdag bestämt.

Vid sådant förhållande, och då Utskottets förslag i öfrigt innehåller så väsentliga förbättringar i afseende på universitetens ställning, måste jag, ehuru jag helst önskade att Kongl. Maj:ts proposition bifölles, likväl säga, att då en annan förut begagnad utväg blifvit vald för att fylla spannmålslönerna, hvilken lika säkert och till och med i visst hänseende ännu säkrare leder att komma till det åsyftade målet, nemligen att betrygga löntagarne derom att de komma i åtnjutande af det afsedda normalbeloppet, och detta förslag för öfrigt står i förbindelse med andra bestämmelser, som på tillfredsställande sätt ordna dessa förhållanden, jag icke vågar motsätta mig Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Montgomery Cederhielm: Gerna instämmer jag med Grefve Hamilton deri, att vetenskapsmännen hos oss icke äro så aflönade, som det vore önskligt, och gerna skulle jag med min röst understödja ett förslag till högre löner för dem, om sådant vore ifrågasatt. Men att bereda dem en sådan löneförhöjning på det sätt, som Kongl. Maj:t föreslagit, har jag icke ansett lämpligt. Enligt den Kongl. propositionen var föreslagen en afföning för professorerne vid universiteten, hvori skulle ingå spannmål till ett visst belopp *efter lösningspris*, och jag hemställer, om det skulle vara lämpligt, att desse veten-

*Nya aflönings-
stater för
universiteten.
(Forts.)*

Nya aflönings-
stater för
universiteten.
(Forts.)

skapsmän härigenom skulle beredas en högre lön, än som synes på papperet. Jag tror deriöfve, att Utskottet har handlat rätt, då det sökt att bestämma denna lön så, att den på papperet föreslagna äfven blir den rigtiga, och detta är hvad här blifvit afsedt. Att någon förlust häraf uppstår för professorerne erkännes villigt, men denna olägenhet kan ju afhjelpas genom att i en framtid föreslå en löneförhöjning, men icke på det sätt, som nu blifvit föreslaget. Vid uppgöringen af dessa löner kommer visserligen att uppstå något besvär för Statskontoret vid den årliga liqviden som måste ega rum mellan Statskontoret och universiteten, men detta är af mindre betydighet. Jag tror, att Utskottet, som i öfrigt tillstyrkt hvad Kongl. Maj:t föreslagit, det vill säga i afseende på summän, i denna del rigtigt förfarit, och tillstyrker derföre bifall till Utskottets förslag.

Herr Widén: Den förste ärade talaren har yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets förslag, och jag får bekänna att jag icke ogerna skulle se, att en sådan mening bliefve Kammarens beslut. I likhet med honom har jag ansett, att professorerne väl borde kunna få en tillökning i sina löner, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit. Att dervid de äldre professorerne skulle få någon högre aflönning än de yngre, har jag trott icke skulle vara olämpligt. Icke heller har jag kunnat finna det vara så farligt, om det förhållande skulle ega rum, att icke allt som utbetalas är till siffran synligt på papperet. Detta förhållande har föfunnits så länge förut med en mängd andra löner, icke allenast i afseende på professorernes utan äfven beträffande andra tjenstemäns, och Riksdagen har haft sig detta väl bekant. Särskildt har jag sett, att Riksdagen haft kännedom om detta i afseende på professorernes löner redan år 1873, då uti Stats-Utskottets utlåtande rörande denna fråga tydligen framhölls, att dessa löner skulle komma att gifva 200 riksdaler mera än den uppgjorda staten utvisade. Inom Utskottet och särskildt på afdelningen har jag också, så godt jag förmått, yrkat på att Kongl. Maj:ts förslag skulle bifallas, men på de skäl, som Grefve Beck-Friis anför, har jag nödgats finna, att denna ståndpunkt icke kunnat bibehållas, och derföre måst öfvergå till den åsigt, som sedermera blef Utskottets beslut. Nu har visserligen en talare här yrkat, att, om än icke de äldre professorerne skulle beredas en högre aflönning, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, det likväl kunde vara att tänka på, huruvida icke för professorerne borde införas samma ordning, som gäller för andra tjenstemän, nemligen att de skulle få ålderstillägg, och han har derföre ansett, att en återremiss till Utskottet skulle vara lämplig. Jag ber dock att deremot få anmärka, att någon utsigt till framgång i denna rigtning för närvarande icke torde vara att förvänta på annat sätt, än att den ändring tillika stadgades, att professorslönerna skulle börja med ett belopp understigande 6,000 kronor för att få sluta med en förhöjning till 6,000 kronor i likhet med hvad som blifvit föreslaget för riksmuseets intendenten m. fl.; hvilken anordning ju ej innebure någon vinst för professorerne, utan tvärtom en förlust. Vid sådant

förhållande tror jag, att det är bäst att godkänna Utskottets förslag, sådant det nu föreligger, hvarföre jag får yrka bifall till detsamma.

*Nya afönings-
stater för
universiteten.*
(Forts.)

Grefve Hamilton: Jag har icke begärt ordet för att ingå i någon vederläggning af hvad här blifvit anfördt, utan i anledning af ett yttrande af en ärad statsutskottsledamot som sade att man anmärkt, det universiteten på bivägar sökt åstadkomma för professorerne högre löner, än de enligt staten i sjelfva verket skulle hafva. Jag är glad att detta här blifvit uttaladt, ty jag vet att det yttrats, att universiteten och deras målsmän sökt på bivägar bereda professorerne en högre inkomst, än staten medgifver dem. Denna beskyllning förefaller mig dock temligen löjlig, då Riksdagens revisorer hvarje år granska universitetens räkenskaper, då Riksdagen sjelf hvarje år har tillfälle att se staterna, och då det i dessa stater, som lemnas i tryck tillgängliga, står utsatt, huru mycket som till löntagarne utgår i spannmål och till hvad pris samt huru mycket som utgår i kontant anslag. Då kan man väl icke vilja beskylla universiteten eller deras målsmän för att vilja hålla doldt ett förhållande, som för hvar och en, hvilken derom vill taga kännedom, är alldeles uppenbart.

Det har i öfrigt blifvit anmärkt, att det icke skulle vara lämpligt, att lönerna vid de båda universiteten vore olika, eller att de utginge vid det ena i spannmål och vid det andra kontant. Förhållandet är, att vid båda universiteten en del professorer erhålla spannmål, ehuru skillnaden är den, att spannmålskvantiteten är något mindre i Upsala än i Lund. Detta gör, att, då spannmålsprisen äro höga, en något större förbättring i löneförmånerna kommer professorerne i Lund till godo än dem i Upsala. Men om man skulle anse detta såsom en olägenhet, vill jag blott tillägga, att en fullständig likhet i afönningen i alla fall icke kan åstadkommas vid alla professorsembetena, derför att en del professorer i Upsala hafva boställen, hvilket deremot icke är förhållandet i Lund, och då boställsförmånerna icke kunna för hvarje år beräknas i lönen efter deras stigande värde, blir den fördel, som kommer dessa professorer i Upsala till godo, också i mån af de stigande hyrorna ökad. Man kan således knappast vinna det ändamål, som den ärade talaren önskat, eller att alla professorerne vid de båda universiteten skulle blifva fullkomligt lika afönade.

Herr Wennerberg: Jag beklagar, att genom det beslut, som Kammaren troligen kommer att fatta på grund af Utskottets hemställan i denna punkt, hvilken hemställan äfven blifvit understödd af chefen för Ecklesiastikdepartementet, professorernes löner komma att för framtiden sättas till det i mina ögon ringa beloppet af 6,000 kronor. Jag kan nemligen icke instämma med Stats-Utskottet — lika litet som den förste ärade talaren gjorde det — då Utskottet säger, att denna lön "torde uppfylla alla anspråk, som billigtvis kunna göras." För en 10—12 år sedan tror jag, att detta kunde hafva varit händelsen, men icke nu. Under de sista åren har genom Riksdagens frikostighet en annan lärareklass, som lätt låter jemföra sig med universitetslärarne, nemligen elementarlärarne, fått högst betydliga löneförbättringar. Dessa

*Nya lönings-
sater för
universiteten.*
(Forts.)

löneförbättringar, jemförda med dem, som nu skulle tillkomma vetenskapernas målsmän vid våra universitet, tränga sig onekligen allt för nära in på de föreslagna 6,000 kronorna, för att man med skäl skulle kunna påstå att detta belopp uppfyller de anspråk, som en lärd man, hvilken egnar hela sin tid åt studier, billigtvis kan fordra. Men då jag häruti skiljer mig från Utskottet, får jag derjemte förklara, att jag i sjelfva saken på det lifligaste öfverensstämmer med Utskottet och icke kan komma till något annat resultat, än det, hvartill Utskottet kommit, och detta på den grund, att det, såsom Utskottet säger, innebär den lämpligaste och enklaste lösningen af saken i det skick, hvori den nu är, och åt löneregleringen erbjuder en fast botten, från hvilken jag för min del önskar att man snart nog måtte kunna gå vidare, så att professorernes löneinkomster måtte kunna höjas till den punkt, till hvilken de med rätta torde böra uppgå.

För att i någon mån gifva skäl för dessa mina åsichter, som vid första påseende torde anses innebära en motsägelse, anhåller jag att i korthet få lemna några upplysningar angående en omständighet, hvilken äfven för Utskottet väl varit känd, enär Utskottet säger på sid. 5: "Vid frågan om reglering af lärarnes och tjenstemännens vid universiteten löneförmåner har Utskottet emellertid ansett sig böra påkalla Riksdagens uppmärksamhet å en omständighet, som enligt Utskottets förmenande är af ganska väsentlig vikt." Det är nu denna "omständighet", hvilken Utskottet särskildt framhållit och som äfven af chefen för Ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet blifvit ytterligare belyst, som jag vill söka ställa i dess rätta dager.

År 1874, då behofvet af en reglering af lönerna för universitetets lärare med mera allvar framhölls, begärde Kongl. Maj:t af Riksdagen 30 procent förhöjning i deras löner. Stats-Utskottet ansåg sig likväl icke böra frångå vissa åsichter, som det vid denna riksdag hade gjort gällande, och tillstyrkte endast 20 procent, hvilka beviljades. Året derpå ansåg sig Kongl. Maj:t icke böra till samma lärares löner begära högre tillskott än det, som året förut lemnats, eller 20 procent. En enskild motionär framstälde dock behofvet deraf, att universitetens lärare finge högre löner. Hans förslag gick ut på ett tillskott af 30 procent, med ytterligare en tillökning af 600 kronor, så att, hela förhöjningen skulle uppgå till $33\frac{1}{3}$ procent af lönen. Kort före riksdagens början hade en utredning i ärendet inkommit till Kongl. Maj:t, men befans efter den granskning, då varande chefen för Ecklesiastikdepartementet deråt egnade, vara af den vidlyftighet och invecklade beskaffenhet, att ett förslag till definitiv lönerglering icke kunde vid samma riksdag hinna framläggas. Emellertid ansåg Stats-Utskottet *då*, att en tillräcklig utredning af ärendet genom den enskilda motionen hade skett, och tillstyrkte Riksdagen bifall till de föreslagna $33\frac{1}{3}$ procent. Vid diskussionen öfver detta ärende i Kammarne ansågo de, som önskade framgång åt motionen, någon annan utredning egentligen icke vara af nöden, ännu den som framginge ur svaret på den enkla frågan: äro 6,000 kronor för mycket för en professor eller icke? Vid sådant förhållande gick ärendet slutligen efter gemensam votering igenom. Hvad som vägrades Kongl. Maj:t år 1874

bifölls på enskild motion året derpå, och med ökad procent. Derom vore nu icke mycket mer att säga, om saken med denna åtgärd varit afslutad. Hvad som äfven på sådant sätt tillkom professorerne var ju önskligt att de måtte erhålla. Men klart var för mängden redan då, att detta riksdagsbeslut skulle förr eller senare gifva anledning till en ganska stor förveckling, som äfven gifvit sig till känna i Stats-Utskottets nu föreliggande utlåtande och, såsom jag tror, förorsakat detsamma icke ringa bekymmer.

För att nu illustrera den nämnda "omständigheten" med ett exempel, vill jag endast genomgå de s. k. äldre professorernes i Upsala löner. De lyfta 1,417,5 kubikföt spannmål efter akademiens aflöningspris, bestämdt den 6 Juni 1875 till 2,07 per kubikföt. Det har endast två år efter 1858 stannat i verkligheten *under* denna beräkning. Detta var 1859, då kubikföten gick till 1,98, och 1865, då den gick till 1,85. Alla öfriga år har den stigit *öfver* den onekligen ganska låga beräkningen 2,07; så att ett år, 1868, gick den ända till 3,29. Om vi ställa det lägsta priset mot det högsta, få vi alltså en differens af nära 1½ riksdaler per kubikföt. Beräknar man nu alla öfriga löneemolument, såsom fasta, och tillägges dertill detta varierande spannmålsbelopp, så skola vi finna, att en professorslön kan belöpa sig från 5,500 ända till åtta tusen kronor. Ett sådant förhållande har nu icke af Stats-Utskottet gillats och torde icke heller inom Kammarren anses vara lämpligt att bibehållas vid en ny lönereglering. Så har nu händt, hvad som också måst hända, att för år 1876 lönen för de äldre professorerne utfallit på följande sätt: Efter 2,43 för kubikföt spannmål, som var det *verkliga* lösningspriset, erhöi en professor enligt den af Kongl. Maj:t 1872 fastställda stat 3,444,52 hvar till kom enligt Kongl. brefvet den 14 December 1833 och den 13 December 1834 i byresersättning 300 kronor, enligt Kongl. brefvet 30 April 1845 såsom äldre lönetillökning 450 kronor, enligt Kongl. brefven den 30 Maj 1873 och den 16 Juni 1875 i spannmålslönen fyllnadsanslag 815,77, vidare enligt Kongl. brefven den 16 Juni 1875 dyrtidstillägg 900 kronor, samt slutligen det på grund af den enskilda motionen beviljade tillägg, för att höja lönen till 6,000 kronor, nemligen 600 kronor, hvilket allt gör tillsammans 6,510,29. Härtill komma nu åtskilliga småposter, såsom huselegårdersättning, ved m. m., belöpande sig till ett par hundra riksdaler, hvaraf man finner, att en professorslön under vissa ganska vanliga förhållanden kan uppgå till ungefär 7,000 kronor.

Om vi nu slutligen vända uppmärksamheten på den Riksdagens skrifvelse, som på grund af bifall till den enskilda motionen afgafs till Kongl. Maj:t, heter det i densamma: "att Riksdagen på extra stat för år 1876 anvisat till Eders Kongl. Maj:ts disposition ett förslagsanslag af 30,000 kronor, att enligt ofvan angifna grunder under benämning tjenstgöringspenningar, hvilka vid tjenstledighet böra till vikarie afstås i de fall, Eders Kongl. Maj:t kan finna skäligt närmare bestämma, användas, för att till ett belopp af 6,000 kronor höja aflöningen för de vid universiteten anställda professorer, hvilkas inkomster af tjensten icke redan uppgå till detta belopp." Jag skulle

*Nya aflönings-
sater för
universitetet.*
(Forts.)

vara fallen att här göra några reflexioner, men är glad att icke behöfva det; och då jag, i likhet med Stats-Utskottet, icke ser någon annan utväg "att vinna rättelse uti det antyddade missförhållandet" än att de medel, som nu äro äskade, behandlas såsom förslagsanslag, så, under beklagande, att de äldre professorernes ställning sålunda i sjelfva verket försämrats, snarare än förbättrats, anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner, Oscar: Sedan den af Kongl. Maj:t uti ifrågasvarande ämne afgifna proposition blifvit, väl icke ännu af Statsrådets främste ledamot, men dock af en bland dess ledamöter i så måtto frånträdd, att han förklarar sig icke våga yrka afslag å Stats-Utskottets förslag, kan det väl synas något djerft af mig att våga inlägga ännu några ord i strid mot denna Utskottets framställning och söka, om icke till alla delar, dock i samma grad, som Grefve Hamiltons yrkande innehåller, vinna bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Då jag det gör, får jag säga, att min uppfattning har varit att de löner, som Riksdagen vill bestå professorerne, nemligen 6,000 kronor, icke borde blifva så bestämda, att derigenom ovilkorligen skulle uteslutas möjligheten för dem att få något derutöfver, utan så att någon ökning icke i anseende till rikets stat finge komma i fråga.

Det tillskott, som, efter hvad jag kunnat finna, Riksdagen förklarar sig vilja lemna åt professorerne, är 1,500 kronor till hvad de förut hade, som öfver hufvud beräknades till 4,500 kronor. Om nu genom något förhållande, som icke inverkar på statsverket, såsom t. ex. att professorer få uppbära *aflöningen* till en del i spanmål, skulle inträffa, att lönen någon gång skulle gå litet öfver normalbeloppet, utan att statsverket derigenom tillskyndas någon förlust, får jag erkänna, att jag trodde, att Riksdagen icke dervid skulle fästa något afseende; och jag frågar, hvar finnes något skäl att icke tillåta den lilla förbättring i lönen, som derigenom skulle uppkomma? Har väl någon kunnat påstå, att genom en sådan liten tillökning dessa löner skulle blifva alldeles för höga eller innebära någon himmelskriande orättvisa mot andra? Någon sådan tanke har jag icke kunnat spörja, utan har tvärtom hört, att professorerne äfven med denna lilla vinst ändå äro knappt aflönade. För ett land måste det vara angeläget att de män, som innehafva de förnämsta lärareplatserna i landet, blifva så aflönade, att de kunna med nöje egna sig åt sitt kall och icke hemfalla till blotta medelmåttor, som släpa sig fram vid akademien och sköta sina viktiga embeten på ett sätt, att de visserligen icke kunna åtalas, men dock så, att landet af dem icke kan hafva fullt gagn. För min del skulle jag vilja öka lönerna utöfver de belopp, hvarmed de nu utgå, men då denna fråga icke nu föreligger, vågar jag fråga, om vi verkligen skola fästa oss vid nu antyddade lilla obetydligheten och ytterligare afpruta på dessa löner? Sverige har egt och eger ännu stora vetenskapsmän, och önska vi, att detta må fortfara, böra vi tillse, att de blifva ordentligt aflönade.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag, sådant det blifvit af Grefve Hamilton framställt.

Herr Ekman, Carl: Med den näst siste talaren skulle jag vilja instämna deri, att det vore särdeles önskvärdt, om de personer, som egna sig åt det ansvarsfulla lärarekallet vid våra universitet, kunde hafva utsigt att komma till någon högre aflöning, än den som blifver en följd af ett bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit; men, om äfven Riksdagen nu bifaller hvad Utskottet här tillstyrkt, och hvilket jag vågar tro under närvarande förhållanden är det enda rätta och kloka, kan jag dock icke, i likhet med den talare, som jag nyss återopat, komma till den slutsats, att härigenom skulle för en lång framtid vara afskuren all möjlighet att genom en löneförbättring, göra rättvisa åt de personer, som äro förtjenta af en förhöjning i sina inkomster. Om vi kasta en blick tillbaka på hvad som tilldragit sig under de förflutna riksdagarne efter införandet af den nya Riksdags-ordningen, lär icke någon kunna förneka, att den nya representationen visat sig frikostig mot vetenskapens idkare, och det är således på den omständigheten, som jag för min del vill bygga den förhoppning, att rättvisa må kunna komma dem till del, som med den nu föreslagna löneordningen möjligen skulle finnas hafva för små löner. En möjlighet att göra detta och ändock kunna hålla sig inom det anslagsbelopp, som för närvarande är anvisadt, skall måhända också kunna uppstå, på det sätt att professorerne vid universiteten behandlas på samma sätt som åtskilliga andra statens löntagare, att de vid tillträdet af sina platser erhålla en lägre lön och, i mån som de flera år innehaft tjensten, erhålla ett ålderstillägg.

Lämpligheten häraf blefve ju tillfälle att pröfva vid uppgörande af den plan, hvarom Utskottet i den följande punkten hemställt, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t göra framställning.

Sedan jag nu yttrat detta, vill jag tillåta mig att äfven säga, att jag för min del icke finner, att den nu föreliggande Kongl. propositionen, ej har goda skäl för sig, ty om ock det skulle inträffa, genom bifall till densamma, att åtskilliga professorer derigenom skulle erhålla betydligt högre lön än 6,000 kronor, hvilket är det belopp, hvartill Riksdagen förklarar sig anse, att en professorslön skulle uppbibras, när den på grund af Herr Rydins motion beviljade ett särskildt tillägg för att till nämnda belopp höja professorernes löner, så har likväl icke Regeringen, enligt mitt förmenande, haft anledning föreslå, att de öfverskott, som nu uppkommit derigenom, att åtskilliga professorer haft en något högre inkomst af den dem på lön anslagna spanmål, skulle till statsverket indragas eller användas för andra akademiens behof, emedan Riksdagen sjelf, enligt min åsigt, har godkänt den beräkningsgrund, som framlades, då man redogjorde för de inkomster, som professorerne uppburit. Det kan icke vara Riksdagen obekant, att spanmålen ofta gäller i Upsala mer än 2,07 kronor och i Lund 2,10 kronor, och hade Riksdagen ansett denna beräkningsgrund leda dertill, att åtskilliga professorer finge högre lön, än Riksdagen ansett skulle komma dem till del, hade det varit Riksdagens skyldighet att fästa uppmärksamheten dervid och göra ett vilkor angående öfverskottets ingående, vare sig till statsverket eller till någon akademiens fond. När detta icke skett, har också regeringen saknat skäl

*Nya aflönings-
stater för
universiteten.
(Forts.)*

*Nya öföfnings-
stater för
universiteten.*
(Forts.)

att nu framhålla denna omständighet. Alla dessa frågor, som röra åttionde hufvudtiteln, och hvilka för öfrigt äro ganska invecklade, hafva ofta för ledamöterna i Stats-Utskottet, som till största delen består af personer, hvilka egnat sig åt en praktisk verksamhet, medfört stora svårigheter vid behandlingen. Det har derföre icke varit ovanligt, att Utskottets ledamöter hafva hos enskilda personer, hvilka hyst intresse för dessa frågor och hvilkas ställning och verksamhet föranledt till det antagandet, att af dem kunde erhållas nödiga upplysningar, rådfrågat sig, och ganska ofta hafva äfven rådgifvare opåkalladt anmält sig och lemnat hvarjehanda upplysningar till Utskottets ledamöter. Vid sådant förhållande har äfven vid behandlingen af särskildt den fråga, om hvilken Utskottet yttrat sig i denna punkt, flitigt blifvit framhållet, hurusom Riksdagen vid sitt sista beslut om lönetillägg för professorerne uttryckligen förklarar, att det belopp hvartill deras lön högst skulle komma, vore 6,000 kronor, och vid sådant förhållande är det ganska naturligt, att majoriteten inom Stats-Utskottet ansett, att under de nu för handen varande förhållandena det kloka-
ste skulle vara att stanna vid en sådan framställning, som här föreligger i detta Utskottets betänkande. Jag slutar med att anhålla, att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag, och jag gör det så mycket hellre, som jag vet, att det icke saknas personer, hvilka önska att uppföra hela detta anslag på extra stat. Jag tror mig också veta, att ett yrkande i den riktningen redan är framställt i Andra Kam-
maren, och jag anser att det vore föga gagneligt, om detta slutligen skulle blifva Riksdagens beslut.

Grefve Hamilton: Jag skall blott ett ögonblick förlänga diskussionen. Det står nemligen i Kammarens protokoll för denna dag, att de professorer vid universitetet i Upsala, hvilka uppbära sina löner i spannmål, i år uppburit omkring 7,000 kronor. Den värde talare, som yttrat detta, har kommit till denna siffra derigenom, att han specificerat inkomsterna till ett belopp af 6,510 kronor 29 öre, hvartill lades 30 kronor för humlegårdsersättning, äfvensom några okända storheter, hvarigenom lönen skulle uppgå till omkring 7,000 kronor. Jag anser mig skyldig att, på det icke Kammaren må tro, att man från universitetets sida vill draga något strå för Riksdagen, upplysa, hvori dessa okända storheter bestå. De bestå först i en åkertäppa, som kan iubringa under vanliga förhållanden 60 kronor, samt dessutom af akademi-ved, som består vissa professorer in natura, men på det sätt att de sjelfve få bestå upphuggningen, så att veden icke kan beräknas till det pris, hvartill sådan möjligen skulle kunna köpas på Upsala torg, utan i rundt tal upptagas till 150 kronor. Till den beräknade summan, 6,510 kronor 29 öre, samt humlegårdsersättningen, 30 kronor, bör således läggas 210 kronor, då slutsumman blir 6,750 kronor 29 öre.

Herr von Koch: Jag har egentligen begärt ordet för att meddela, att jag fått upplysning, dels under debatten och dels enskildt derom, att jag begått ett misstag *till en viss del*, då jag sagt att genom

ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition det mindre universitetets professorer skulle blifva gynnade framför det större universitetets. Jag har blifvit föranledd till detta misstag derigenom, att i Bil. N:o 7 till Kongl. Maj:ts proposition, pag. 19, likasom här i Utskottets betänkande, pag. 2, staten för Upsala universitet icke upptager någon spannmål såsom ingående i lönerna för professorerne, men väl boställsrum för åtskilliga af dem. Deremot, om vi se på staten för universitetet i Lund, börjar den med: "1 professor (med spannmålslön)" och vidare "17 professorer (med d:o)," summa 18 professorer med sådan lön. Nu har jag emellertid blifvit upplyst derom, att det verkligen ingår spannmål i lönen för åtskilliga af professorerne i Upsala, om ock icke precis på samma sätt, så dock efter samma princip, som var *före* år 1840, då för de flesta lönerna, åtminstone alla nya löner för rikets högre embetsmän, spannmålen under lönerna beräknades till visst bestämdt pris. Det var då 6 R:dr banko tunnan, men med hvad markegången gick deröfver, dermed ökades också lönerna. Jag vet detta så mycket hellre, som jag sjelf ännu tillgodonjuter min pension med 390 kronor öfver den lön af 6,000 kronor jag hade såsom justitiekansler. Vid 1840 års riksdag nemligen bestämdes denna löneförhöjning *en gång för alla* till en R:dr banko tunnan. Jag tjente derigenom under hela min tjenstetid för 700 ända till 1,000 R:dr mindre än hvad min företrädare hade haft. Denne hade nemligen före nämnda bestämmelse år 1843, då markegångspriset var 8 R:dr 17 skilling banko, 6,918 kronor i aflöning. Om den nuvarande justitiekanslern och justitieombudsmannen fått tillgodonjuta den lön, som *före* år 1840 tillkom dessa embeten, skulle de 1875 haft 8,280 kronor. De hafva i år 7,000 kronor.

För min del tror jag, att vi här blifvit något förda bakom ljuset i anledning af Herr Rydins yrkade höjning af professorslönerna till 6,000 kronor. Jag tror, att jag understödde förslaget derom, men ingalunda förestälde jag mig, att, på sätt som nu blifvit upplyst, när en ökning skett, man icke skulle beräkna hvartill lönen i spannmål i *verkligheten* uppgick. Spannmålen utgör, som jag tror, i Upsala 1,400 fot och i Lund 1,890 fot, med en särskild beräkningsgrund af 2 kronor 7 öre per fot i Upsala och 2 kronor 10 öre i Lund. Då nu spannmålspriset stiga, höjas också lönerna öfver 6,000 kronor, utan att hvarken jag eller flertalet, som var med om förhöjningen, vetat deraf. Något ondt har för dem, som hyst samma åsigt som jag angående hvad lönerna borde vara, i detta fall icke skett; men det har skett det onda, att vi blifvit förda bakom ljuset. Det goda har deremot kommit, att jag härigenom hoppas hafva fått ett ökad stöd för den sats, som jag idkeligen sökt att göra gällande, nemligen att man bör akta sig för att bifalla enskilda motionärers framställningar om penninganslag. Emellertid, vid det förhållande som nu är för handen, och då jag tycker, att Kongl. Maj:ts proposition icke är så tydlig som den kunde vara, anser jag mig hafva ökad anledning att tillstyrka bifall till Utskottets förslag, då jag i likhet med den siste talaren hoppas och för visso tror, att, om vi i hvarje särskildt fall klart och tydligt få veta hvad vi gifva och således komma på det rena, det skall inom den svenska representationen icke saknas en majoritet, som vill

*Nya aflönings-
stater för
universiteten.
(Forts.)*

Nya aftöfnings-
stater för
universiteten.
(Forts.)

afföna sina vetenskapsmän på ett sätt, att vi både kunna få sådana och äfven kunna få behålla dem.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af *Grefve Hamilton*, att Kammararen skulle bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, endast med den förändring, att det i samma framställning för adjunkturen vid rikets universitet afsedda belopp, 45,500 kronor, beviljades såsom förslagsanslag på extra stat för år 1877; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra punkten.

Mom. a och b.

Biföllos.

Mom. c.

Plan för
adjunktinsti-
tutionens
ombildning.

Grefve Hamilton: Jag skall i denna punkt icke göra något yrkande, utan anhåller blott att få dervid nämna, att jag anser punkten behäftad med åtskilliga brister. Den första och väsentligaste är i min tanke den, att Riksdagen, om den bifaller Utskottets förslag, har hos Kongl. Maj:t anhållit, att den reglering, som vid nästa riksdag skall ske, måtte inskränkas inom beloppet af de nuvarande tillgångarne. Då man besinnar, att Utskottet vill, att för det nuvarande anslaget dels skall anvisas löner till extra ordinarie professorer, hvilka löner förmodligen böra uppgå till ett belopp, om icke motsvarande de ordinarie professorernes löner, likväl betydligt högre än hvad adjunkterne för närvarande hafva; då dessutom Utskottet förklarar, att genom samma summa, som nu är anvisad, anslag skulle vara tillgängligt för tillfälliga professorsbeställningar, hvilkas antal naturligen icke skulle vara på förhand bestämdt, och då slutligen docentstipendier till högre belopp än de närvarande också skulle utgå af samma medel, kan jag för min del icke inse möjligheten, att en förständig och för universiteten välgörande reglering kan ske inom det nu gifna beloppet. Detta är det väsentligaste jag har att anmärka emot Utskottets förslag, men såvidt chefen för Ecklesiastikdepartementet är nöjd dermed, kan jag också dermed låta mig nöjas.

Jag har således intet yrkande att framställa.

Herr Wennerberg: Jag är alldeles af den siste talarens åsigt. Utskottet har i detta mom. c gått alltför mycket in på det administrativa området och berört frågor, som man lugnt kan öfverlemnna till Kongl. Maj:ts pröfning, men som det icke är möjligt för Utskottet att grundligt bedöma; och jag har ett särskildt stöd härför i hvad Ut-

skottets ordförande nyss sagt, att man genom detaljbestämmelser endast uppställer hinder för Kongl. Maj:t. Så har skett här, då Utskottet icke allenast sökt för Kongl. Maj:t bestämma tid och sätt äfvensom kostnaderna för genomförandet af denna organisationsplan, utan till och med gått så långt, att sjelfva beskaffenheten af densamma blifvit på förhand utstakad.

Jag hade ämnat göra ett yrkande vid detta moment, att man skulle stanna vid ordet "ombildning," i första stycket, hvarigenom hela momentet skulle komma att erhålla följande lydelse: "att Riksdagen vid anmälan af detta beslut må i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t för näst sammanträdande Riksdag framlägga en detaljerad plan för adjunktionens samt de nuvarande docentstipendiernas ombildning;" och jag tror, att man med allt skäl skulle kunna göra detta, öfvertygad, att Kongl. Maj:t skulle opåmint gå så långt i detalj, som vore nödigt, äfvensom att, såvida en god plan i detta viktiga ämne framlades, man icke borde finna sig förhindrad i dess antagande af några tusen kronors större kostnader; och så mycket mindre anser jag det lämpligt att bestämma dessa detaljer på förhand, som jag icke kan neka, att i 1:sta, 2:dra och 4:de punkterna ingå bestämmelser, som jag icke fullt kan gilla. Men då den föregående talaren icke vågat göra något yrkande vid detta moment, vågar jag det för närvarande ännu mindre. För mig skall det blifva beroende deraf, om chefen för Ecklesiastikdepartementet förklarar sig nöjd med Utskottets förslag. Gör han det icke, skall jag därför tillåta mig göra det yrkande, jag nu haft äran nämna.

Grefve Beck-Friis: Den siste talaren hade hufvudsakligen den anmärkningen emot Utskottets förslag, att derigenom skulle vara bestämdt, att det nuvarande anslaget icke skulle få överskridas, men jag ber dock att såsom stöd för Utskottets förslag få anföra, att Kongl. Maj:t i sin proposition sjelf icke förutsatt några större kostnader. Kongl. Maj:t har nemligen föreslagit: "att adjunktslönerna vid universiteten efter nuvarande innehafvares afgång måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition, för att användas i öfverensstämmelse med i statsrådsprotokollet afgifna grunder."

Något penninganslag är här icke bestämdt. Det har derföre icke syntts Utskottet finnas något hinder mot att uttala detta i bestämda ordalag.

För min del ber jag få tillägga att, vid behandlingen inom Utskottet af denna fråga, det för Utskottet uppvisades planer, enligt hvilka för Upsala universitet en sådan omorganisation skulle kunna genomföras med en kostnad af endast 5,000 kronor mer än det nuvarande anslaget; dock hafva dervid icke de närvarande docentstipendierna upptagits, hvilka enligt Utskottets förslag deremot jemväl blifvit beräknade. Det har förefallit oss något eget, att vid en sådan organisation docentstipendierna icke skulle räknas med. Kanhända har det icke syntts lämpligt att så förfara; men om man lägger till dessa nuvarande docentstipendier får man en tillräcklig siffra, för att kunna

*Plan för
adjunktionens
ombildning.
(Forts.)*

*Plan för
adjunktinsti-
tionens
ombildning.
(Forts.)*

genomföra organisationen vid Upsala universitet. Det finnes naturligtvis många sätt att gå till väga. Detta är ett.

Emellertid har jag icke något annat yrkande att göra än bifall till Utskottets förslag.

Herr Ribbing, Sigurd: Då jag tog mig friheten att vid remissen af den Kongl. propositionen yttra mig angående den nu föreliggande frågan i allmänhet, och då jag såsom lärare tillhör universitetet och på grund deraf haft tillfälle att förvärfva någon kännedom i dessa ämnen, må det tillåtas mig att äfven vid detta tillfälle i korthet uttala min mening om det af Stats-Utskottet i den nu föredragna punkten framställda förslag. Jag vill icke neka, att detta förslag synes mig ega en svag punkt, bestående deri, att Utskottet förutsatt, att med de befintliga tillgångarne tillika skulle beredas löner för personliga professorer, d. v. s. sådana som icke alltid behöfde vara tillsatta. Jag kan icke riktigt föreställa mig, huru med den del af befintliga tillgångar, som skulle användas till detta ändamål, borde förfaras vid de tillfällen, då platserna icke vore besatta, d. v. s. då sådana utmärkte vetenskapsmän, som man särskildt ville fästa vid universitetet, icke stode till att erhålla. Skulle medlen då läggas i hög och icke få användas, om de ock vore väl behöfliga för de två andra ändamålen? Eller skulle tillgångarne för dessa sistnämnda, stadigvarande, vara variabla, allt efter större eller mindre användning för det tredje ändamålet? Men äfven med denna min förklaring, att jag anser en svag punkt finnas i Utskottets förslag, är det dock min åsigt, som jag ber att här få uttala, att samma förslag i öfrigt såväl i det stora hela som i sina närmare bestämmingar, är både ändamålsenligt och lyckligt. Då jag nu går att framlägga några skäl för denna min åsigt, skall jag icke besvara den ärade Kammaren med några detaljerade sifferuppgifter; de äro för det mesta svåra att under diskussionen uppfatta och tråkiga att åhöra. Men under förutsättning att den ärade Kammaren vill hysa förtroende till min kännedom om resultaten af dessa sifferberäkningar, hvilka för öfrigt lätteligen kunna enskildt kontrolleras, ber jag att få nämna, att, om man såsom tillgång enligt Utskottets förslag beräknar de ledigblifvande adjunktslönerne, de befintliga docentstipendierna samt sådana arfvoden, som äro af samma art som de ifrågasatta stipendierna skulle blifva, d. v. s. amanuensarfvodena, skulle det, under antagande att det blefve lika många stipendier à 1,500 kronor som professorer, d. v. s. en stipendierad docent för hvarje professor, likväl blifva öfver en summa af 58,106 kronor att användas till inrättande af nya professorer. En summa af 58,000 kronor för detta ändamål är dock icke så litet och räcker alltid ett stycke framåt. Att Stats-Utskottet nu föreslagit Riksdagen att hos Kongl. Maj:t begära en detaljerad plan och således fixa bestämmelser för de nya anordningarna och ombildningarna vid universiteten, deri anser jag för min del en ofantlig fördel ligga. Ty låt också vara att Kongl. Maj:t på det mest förträffliga och ändamålsenliga sätt bestämmer, huru de ledigblifna medlen skulle för hvarje särskild gång användas, så kunde likväl ingen annan än Kongl. Maj:t sjelf på förhand veta, huru

i hvarje särskildt fall komme att förfaras. Antag nu, för att anföra ett enda exempel, att en ung man med utmärkta kunskaper och skicklighet t. ex. i hebreiska språket vill stanna vid universitetet och hoppas att med ordentligt arbete framdeles erhålla den närmaste *ordinarie* platsen, d. v. s. den nu befintliga adjunksbefattningen eller samma plats förvandlad till professur. Nåväl, platsen blir ledig, men Kongl. Maj:t — finner jag antager med rätta — att de ledigblifna medlen böra användas till en professur i fysik. Iluru går det då med den unge mannens beräkningar? Sådan blifver följden, om man icke har framför sig en fix och bestämd, fastställd plan för omorganisationen, om hvilken hvar och en kan taga kännedom. Ingen yngre man skulle kunna på förhand beräkna, om äfven det trängaste arbete kan bereda honom möjlighet att erhålla närmaste ordinarie plats i sitt ämne; ty han kan icke vara säker på att, när den platsen blir ledig, denna plats någonsin kommer att tillsättas. Sådant är att skrämma bort folk från universitetet, och jag vågar påstå, att man långt hellre eger färe, men säkrare utsigter till befordran, än en obestämd möjlighet att få tillgång till flera platser, som för hvarje särskildt fall bero på ett på förhand oberäkneligt beslut af Kongl. Maj:t. Såsom ett härmed jemförligt förhållande, vill jag blott påminna om de många personer, som blifvit afskräckta från att bereda sig till och söka lektorat, emedan de ämnen, hvori det skulle tillkomma lektorn att undervisa, icke varit bestämda, och man således icke kunnat genom studier på förhand i vissa ämnen göra sig säker på att bereda sig kompetens för att erhålla ett sådant lektorat. Här är det ännu värre, då det ju kunde hända, att den plats, på hvilken man räknat, helt och hållet drogs in eller öfverflyttades till ett fullkomligt främmande ämne. En fast och bestämdt reglerad plan är således för universitetet det bästa, och detta icke allenast ur synpunkten af de enskilda personernas fördel, utan ännu mera för universitetens egen skull, på det utmärkte män med förmåga må fästas vid desamma. Ty skola sådana personer stanna vid universitetet, måste de veta hvad de hafva att räkna på och icke vara beroende af tillfälligheter, såsom förhållandet otvifvelaktigt skulle blifva, om de förändringar, som borde göras, skulle bero på pröfning för hvarje särskildt fall, låt vara också att denna pröfning på det omsorgsfullaste sätt verkställdes.

Hvad nu angår den basis eller de grunder, hvarpå enligt Utskottets hemställan den detaljerade planen borde hvilas, så har jag redan medgifvit, att i dessa grunder förefinnes, enligt min tanke, en svag punkt. Men, som sagdt, detta hindrar mig icke att för min del förorda bifall till hvad Utskottet föreslagit, för att icke, såsom en talare redan före mig yttrat, genom att taga bort en del af förslaget, möjligen förorsaka att det faller i sin helhet. De väsentliga fördelar, som, enligt min tanke, förefinnas i det af Utskottet uppställda förslaget till grunder, äro egentligen följande tvenne. Först och främst har Utskottet i det första af dessa stycken, som innehålla de föreslagna grunderna, angifvit en begränsning, visserligen icke i fixa siffror, men dock en bestämd begränsning af antalet nya professorsplatser, som borde inrättas. Härmed vinnes den fördelen, att man har större

*Plan för
adjunktinsti-
tutionens
ombildning.
(Forts.)*

Plan för
adjunktinsti-
tutionens
ombildning.
(Forts.)

säkerhet att få ett praktiskt och antagligt förslag. Vare långt ifrån mig att härmed hafva velat säga, att Kongl. Maj:t skulle kunna komma med ett opraktiskt förslag. Men före ett sådant skall, efter regeln, konsistorium afgifva yttrande. Så mycket jag både vill och bör upprätthålla såväl universitetets som mitt eget anseende såsom medlem af universitetet, tvingar mig dock sanningen att erkänna, att vi icke alltid äro så praktiska vid universitetet. Det kunde hända, att man tänkte som så, att, om vi blott med allvar begära så eller så många nya professurer — huru många som helst — beviljar nog Riksdagen medel dertill. Om då eu eller annan, som varit med vid riksdagen, invänder, att det finnes dock en gräns för Riksdagens villfarighet och gifmildhet, så vill man icke tro, att det är så farligt dermed, utan man skall nog få hvad man begär. Och på sådant sätt kan det hända, att man vid afgifvandet af sitt förslag kommer till en sådan summa, att, huru nyttigt det än i sin helhet kunde vara för universitetet, det gjorda förslaget likväl icke kunde gå igenom. Af den orsaken tror jag det vara rätt ändamålsenligt att, på sätt Utskottet hemställt, en viss begränsning göres, till hvilken det blifvande förslaget har att hålla sig. Den andra stora fördelen är den, att enligt Utskottets förslag i fråga om de tillgängliga medlens användande de nya professurerna och docentstipendierna blifvit ställda på *samma linie*. För min del hyser jag visserligen den åsigten, som jag redan vid remissen af den Kongl. propositionen uttalade, att docentstipendierna borde *främst* afses. Jag är dock belåten med det sätt, hvarpå Utskottet i detta afseende uppställt sitt förslag; ty det gifver ingen anledning till den tydning, att hvarken de ena eller de andra borde hafva företräde, utan de ställas jemnsides med hvarandra, och man anholder, att Kongl. Maj:t ville taga *båda* sakerna under öfvervägande såsom lika viktiga. I min tanke är detta en gifven fördel. Jag skall dock nu icke trötta Kammaren med att upprepa de skäl jag anförde för denna min åsigt vid remissen af den Kongl. propositionen och de till densamma fogade bilagorna, der uti denna punkt, så vidt man af dess allmänna ordalag kan något sluta, de s. k. extra ordinarie professurerna voro ställda framför såsom petita och deremot docentstipendierna blott der det förra behovet sådant medgaf.

Att Kongl. Maj:t genom de här uppställda villkoren skulle blifva förhindrad att framlägga en plan, för hvilken kostnaden i någon mån öfverskrede de här beräknade tillgångarne eller på annat sätt vore något afvikande, det kan jag för min del icke finna. Ty låt också vara, att Kongl. Maj:t i sjelfva planen stricte följer de ifrågavarande villkoren, så finnes väl, så vidt jag förstår, intet som hindrar honom att derjemte förklara t. ex. att, om man icke toge i beräkning de personliga professurerna, eller om 50,000 eller 5,000 kronor ytterligare stode till att erhålla, då skulle dermed ytterligare den eller den fördelen kunna vinnas. Kongl. Maj:t är på sådant sätt af dessa villkor alls icke förhindrad att omtala hvad som möjligen med utvidgning af planen i den ena eller andra delen skulle kunna åstadkommas.

Då jag således för min del anser, att det föreliggande förslaget i sin helhet är ändamålsenligt och dess antagande önskvärdt, får jag

vördsamt yrka, att Kammaren behagade lemna sitt bifall till det-samma.

*Plan för
adjunktinsti-
tutionens
ombildning.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl: Enligt min uppfattning har Utskottet i det nu föredragna momentet gjort sig skyldigt till två misstag, det ena, att Utskottet velat alltför mycket systematisera och sökt ordna allt efter vissa allmänna idéer, som icke alltid i särskilda fall låta sig tillämpas, och det andra, att Utskottet tillstyrkt Riksdagen att fatta ett beslut, enligt hvilket den blifvande planen till ny organisation af adjunktsinstitutionen och docentstipendierna icke skulle gillas, så vida den icke höll sig inom samma anslagsbelopp, som för närvarande till samma ändamål utgår. Då jag funnit Utskottets tillvägagående i dessa båda afseenden felaktigt, har jag ansett mig böra anmäla min reservation mot det föreliggande momentet, och jag har gjort det för att blifva i tillfälle att inom Kammaren uttrycka min mening, att denna Utskottets benägenhet att systematisera just härleder sig från åtskilliga upplysningar, som blifvit Utskottets ledamöter meddelade, vare sig på begäran af ledamöterna sjelfva eller opåkallade. Åsigtorna inom Utskottet i alla dessa frågor, som röra universiteten, hafva verkligen varit mot hvarandra högeligen stridiga, och man har bland Utskottets ledamöter funnit målsmän för alla de olika meningar, hvilka, såsom man har sig bekant, vid universiteten sjelfva söka att göra sig gällande, liksom för de olika åsichter, som uttalas enskildt mellan personer, hvilka hysa intresse för och sysselsätta sig med frågor, som röra den högre undervisningen. Hvar och en har nu sökt att i det föreliggande skrifvelseförslaget få den åsigt så vidt möjligt uttalad, som han på grund af sådana enskilda samtal och upplysningar trott sig böra lägga synnerlig vikt på. Efter min uppfattning hade detta sträfvande icke varit af nöden; ty ingen är väl närmare än chefen för Ecklesiastik-departementet att erhålla kännedom om alla dessa olika meningar och egna dem det afseende de kunna förtjena, och jag skulle därför för min del trott, att det varit tillräckligt, om en skrifvelse blifvit affattad ungefär på det sätt, som här blifvit föreslaget af de två förste talare, som uppträdt i denna fråga. Men om jag nu icke misstagit mig i min uppfattning om anledningarna, hvarför detta skrifvelseförslag föreligger sådant det nu är, så framgår deraf uppenbart, att hvar och en, som skulle anse, att genom en förändrad redaktion af samma skrifvelse den af honom omfattade mening icke blefve i densamma uttryckt, skulle opponera sig mot antagandet deraf, hvarigenom lätteligen kunde hända, att hela saken förföll. Detta vore i min tanke ett mycket olyckligt resultat. Äfven om Riksdagen antager en skrifvelse, som icke fullt motsvarar allt hvad man kunde önska att i densamma se uttryckt, så lärer väl detta icke binda händerna på chefen för Ecklesiastik-departementet ända derhän, att han deraf skulle finna sig föranlåten att framlägga en organisationsplan annorlunda beskaffad, än att han anser den för ändamålet gagnelig. Jag tror därför, att det icke ligger någon egentlig våda i att antaga skrifvelsen sådan den är, och jag instämmer med den siste talaren deri, att det kan vara ganska nyttigt, att i densamma blifvit framhållet, det anspråken icke

*Plan för
adjunktinstitu-
tionens
ombildning.
(Forts.)*

få sträcka sig alltför långt, utan, så vidt ske kan, böra hålla sig inom de redan för ändamålet gifna anslag. På annat sätt lär man väl icke böra tolka detta uttryck, att organisationen ej bör förutsätta större kostnader än de nu beräknade; ty det vore en orimlighet att förutsätta, att Riksdagen skulle på förhand för sig afskära möjligheten att bifalla hvarje förslag, som innebure t. ex. ett obetydligt öfverskridande af det nuvarande anslagsbeloppet.

Jag ber för öfrigt att få upprepa hvad jag tog mig friheten att yttra vid behandlingen af den föregående punkten, att någon besparing torde väl kunna vinnas derigenom, att de extraordinarie professorernes aflöning sattes något lägre; det blir i alla fall en högst väsentlig förbättring i deras ställning mot hvad för närvarande kommer adjunkterna till del. Jag bör icke heller underlåta att nämna, att jag för min enskilda del anser, det adjunkterna icke vid alla tillfällen kunna undvaras; jag tror, att det i vissa fakulteter är af nöden, att sådana tjenstemän fortfarande finnas, emedan en stipendierad docent icke vid alla tillfällen kan uppfylla de anspråk, som ställas på en adjunkt. Jag ber slutligen att få uttala den åsigten, att jag visserligen i allmänhet anser det riktigt, att sådana stipendiater, som nu äro i fråga att tillsättas, icke böra alltför länge såsom sådana kvarstå; men jag skulle på samma gång på det högsta beklaga, om man gjorde en bestämmelse, att de icke under något förhållande skulle få uppbära sitt stipendium under längre tid än sex år. Det kunde ju lätt inträffa, att vid denna tidpunkt icke förefunnnes någon utsigt till befordran för den ifrågavarande stipendiaten, och att då genom ett sådant förbud från universitetet aflägsna framstående personer, kan icke vara i universitetets välförstådda intresse.

På de grunder jag haft åran anföra och efter att hafva uttalat mina åsikter i denna fråga, får jag hemställa, att Kammaren behagade godkänna det föredragna momentet.

Herr Hedlund: Det har blifvit sagdt, att Riksdagen genom att antaga en sådan skrifvelse som den nu af Stats-Utskottet föreslagna skulle ingå i detaljer, hvilka, såsom varande af administrativ natur, egentligen borde tillhöra regeringen att afgöra. Jag kan icke dela denna uppfattning, då i min tanke alla dessa i skrifvelseförslaget förekommande punkter, möjligen med undantag af en enda, äro af bestämdt organisatorisk natur, och detta på ett sätt tillika, att de efter min öfvertygelse skola, om de af regeringen gillas och komma till stånd, för våra universitet blifva af den mest genomgripande betydelse. Hvad den första punkten beträffar, eller frågan om att borttaga våra nu bestående adjunkturer och i deras ställe inrätta dels fasta dels provisoriska professorsplatser, så inser väl ehvar, att detta är en fråga af rent organisatorisk natur och af framstående vikt. Den andra punkten, som handlar om docentstipendierna och deras fördelning i fasta och rörliga, är äfvenledes af organisatorisk beskaffenhet. Vidare äro dessa stipendier föreslagna att bortgifvas på tre år, men med möjlighet af förlängning i tiden. Den siste talarens yttrande visar just, hvilken organisatorisk betydelse denna fråga om docentstipendi-

erna har, då den nemligen sammanhänger med frågan om de fasta adjunkturernas borttagande, hvartill kommer, att de föreslagna bestämmelserna angående tiden ställas i förbindelse med beräkningen af lönegrad vid elementarläroverken och således beröra en befodringsgrundsats, som icke kan räknas tillhöra administrationens område. Att Riksdagen således i denna del icke behöfver hysa några betänkligheter att fatta beslut, tror jag man med fullt lugn kan medgifva, och jag vågar dock påstå, att jag för min del hör till dem, som mycket skygga tillbaka för hvarje steg från Riksdagens sida, som kunde ingripa i regeringens administrativa myndighet och åliggande.

I sammanhang härmed ber jag att få uttrycka, att det kan icke vara annat än en synnerlig fägnad för den, som en längre tid ifrat för en idé, att se densamma franträda i ett betänkande från Stats-Utskottet med utsigt att blifva Riksdagens beslut och derigenom möjligen verklighet; jag menar det af Utskottet gjorda viktiga förslaget om tillsättande af tillfälliga professorsbeställningar. Jag anhåller att i korthet få yttra några ord i denna fråga. Vi veta, att vi mera än en gång kommit i det för våra universitet och i viss mån äfven för svenska nationen sorgliga förhållande, att en i sin vetenskap utmärkt man stått nästan brödlös och sysslolös, därför att hans ämne varit af den särskilda natur, att det icke kunnat förskaffa sin idkare erforderlig utkomst och staten deråt icke vid sina universitet upplåtit någon lärostol. Vi kunna i detta afseende hemta exempel från vårt grannland Norge, der det finnes en utmärkt vetenskapsman på det speciela område, som heter egyptologi, hvilket icke kan påräkna att vinna något större antal lärjungar; regeringen ingick därför till Stortinget med begäran om en särskild tillfällig professorslön åt den ifrågakvarande personen, och man har således på den vägen fyllt den brist, som förefaus. Samma åtgärd vidtogs i Stortinget för en berömd matematiker, nuvarande professor Lie. Regeringen eger således visserligen tillfälle att genom särskilda framställningar till representationen erhålla anslag för dessa ändamål; men lämpligare vore det utan tvifvel och rättigare just med afseende å begränsningen af de båda statsmakternas befogenhet sinsemellan, om en eller annan sådan plats ständigt stode till regeringens förfogande att vid förefallande behof tillsättas. Jag ber att få betona, att i dessa särskilda fall är det egentligen den utmärkte vetenskapsmannen, som bör komma i fråga, och det kan visserligen med rätta anmärkas, att vetenskapsmannen och läraren icke är densamme och att vid universiteten får man icke afse uteslutande vetenskapsmannen, utan i ännu högre och väsentligare grad lärarekraft och lärareskicklighet och följaktligen äfven i främsta rummet de ämnen, som blifva föremål för undervisning. Jag vill i viss mån godkänna denna uppfattning och skulle således icke hafva något emot, att de professurer, som här äro i fråga, blefve professurer vid Vetenskapsakademien i Stockholm i stället för vid universiteten. Men det finnes dock möjlighet för att äfven i dessa vetenskapsgrenar bilda lärjungar, och äfven i ett så specifikt ämne som egyptologi är det ingenting som hindrar, att en utmärkt vetenskapsman på detta område bildar en skola af egyptologer omkring sig.

*Plan för
adjunktinsti-
tutionens
ombildning.
(Forts.)*

Plan för
adjunktinsti-
tutionens
ombildning.
(Forts.)

Ur denna synpunkt, och då man har svårt att på förhand bestämma, hvilken vetenskap kan vara skolbildande eller icke, tror jag man gör klokast i att åtminstone till en början förlägga dessa platser till universitetet. Man har frågat, hvad de till dessa platser anslagna penningarne skulle användas till under den tid de stode lediga. Utskottet har blott hemställt, att "medel borde afses" för det ifrågavarande ändamålet, men icke framställt något förslag i sist berörda afseende. Jag föreställer mig, att anslaget lämpligast borde erhålla karakteren af förslagsanslag, som stode till regeringens förfogande, och detta så mycket hellre, som det efter min tanke endast i sällsynta fall borde inträffa, att alla platserna hölles besatta. Åtminstone borde alltid *en* sådan plats hållas ledig, och detta vore så mycket viktigare, som vi derigenom kunde hafva förhoppning att tillägna oss utmärkta krafter äfven från våra grannländer, Finland, Danmark eller Norge, en sak som vore för våra universitet af den högsta betydelse och för hvilken möjliga hinder borde med det snaraste undanrödjas. Jag vill tillägga, att jag anser det så mycket lyckligare, om vi finge göra försök med dessa rörliga platser, som det ej kan nekas, att vissa olägenheter äro förenade med de fasta platserna. Det är visserligen sant, såsom nyss blifvit antydt, att en docent i ett läroämne, som har en fast plats, eger mycket tryggare utsigt att få efterträda den gamle mästaren i hans fack, och denna förhoppning kunde lätteligen svikas, om befattningen kunde af regeringen indragas. Sådant innebär utan tvivel en olägenhet; men det finnes hvad de fasta platserna beträffar en annan, som icke är mindre, och den är, att man kan blifva nödsakad att besätta dem med ganska underordnade förmågor, därför att de icke få hållas lediga och de stora kapaciteterna på hvarje område icke alltid äro tillgängliga. Denna senare omständighet är för en högskola af så stor betydelse, att jag skulle anse det särdeles önskvärdt, om Kongl. Maj:t hade fria händer att låta en lärostol stå ledig äfven rätt länge, då icke fullt kompetent sökande dertill finnes. Jag tror således, att om man i detta afseende väger fördelarne och olägenheterna mot hvarandra, skola fördelarne stanna på det friare systemets sida, och detta gäller så väl hvad professurerna som docenturerna beträffar. Hvad vidkommer den i det andra momentet intagna bestämmelsen, att docentstipendier icke skulle få innehafvas under längre tid än sex år, så medgifver jag, att på samma gång det är en organisatorisk bestämmelse, är den tillika ganska bindande, och vi hafva nyss hört klokheten deraf ifrågasättas. Jag ber att i anledning deraf få anmärka, att, om man icke sätter någon begränsning för docenternes lärotid vid universitetet, är man tillbaka vid adjunktinstitutionen under en annan form. Här har äfven blifvit anmärkt, att Riksdagen icke borde tala om det anslagsbelopp, hvartill den nya organisationen borde gå, icke binda regeringen genom att förklara, att de nuvarande kostnaderna borde vara tillräckliga. Efter min uppfattning har det dock varit välbetänkt af Stats-Utskottet att föreslå en sådan begränsning; ty jag tror icke vi lefva under sådana förhållanden, att Riksdagen bör, äfven med det största förtroende till regeringen, begära af densamma ett organisatoriskt förslag utan någon inskränkning eller

antydning om hvad Riksdagen önskar i afseende å kostnaderna. Det är upplyst, att de existerande tillgångarne bilda ett ganska vidsträckt fält, och jag tror således, att Utskottet i detta hänseende gått mycket riktigt till väga, så mycket hellre som jag fullkomligt instämmer i hvad en ärad talare nyss yttrade, att intet finnes, som hindrar regeringen, att, om behof skulle yppa sig, som icke genom de befintliga tillgångarne kunna fyllas, på sidan om det öfriga göra en särskild framställning derom, d. v. s. en framställning i t. ex. denna form, att inom de gifna gränserna kunna så och så många platser tillsättas, men skulle ett visst ytterligare belopp kunna anskaffas, så kunde den eller den fördelen derigenom vinnas. Regeringen skulle genom en sådan framställning, efter min uppfattning, icke i ringaste mån öfverskrida sin befogenhet eller grannlagenheten mot Riksdagen. Jag kan således för min del icke annat än varmt understödja det förslag, som Stats-Utskottet här framställt, och hoppas, då, om jag icke misstager mig, chefen för Ecklesiastikdepartementet begärt ordet i denna fråga, äfven å hans sida finna, att han icke har något emot dess antagande.

*Plan för
adjunktinsti-
tutionens
ombildning.
(Forts.)*

Herr Statsrådet Carlson: I den diskussion, som nu pågått och hvilken jag med största uppmärksamhet åhört, är det väsentligen en sak, hvarvid jag fäst mig och som för mig varit en anledning till fägnad. Det är nemligen den, att sjelfva det egentliga ämnet för Stats-Utskottets hemställan i det föreliggande momentet, eller frågan, om adjunkturerna skola fortfara att finnas eller icke, nästan alldeles icke blifvit berörd, och i denna omständighet har jag funnit den största anledning att tro, att denna viktiga fråga skall vinna en önskvärd lösning. På samma gång jag villigt erkänner, att äfven adjunktinstitutionen haft ganska mycket gagn med sig, har jag varit af den öfvertygelsen, att den ombildning af densamma, som nu blifvit föreslagen, skall gynsamt inverka på det vetenskapliga lifvet och tillika verksamt befordra utvecklingen af lärareskickligheten vid universiteten, och detta af det mycket enkla skälet, att en befattning, som icke är tillräckligt aflönad och icke har en tillfredsställande verksamhet, ej kan fördelaktigt inverka på innehafvarens utbildning.

Den nuvarande adjunktinstitutionen är behäftad med två inre motsägelser, som utgöra väsentliga hinder för dess ändamålsenliga verksamhet. Den första gäller löneförhållandena. Om befattningen är ordinarie, bör den hafva en större lön än adjunkterna nu erhålla; är deremot lönen mindre, bör platsen icke vara ordinarie, och det är en förändring i detta syfte, som skulle vinnas genom inrättandet af de nu föreslagna nya professionerna och docentstipendierna. De förstnämndas innehafvare skulle icke vara påräknade såsom vikarier, utan hafva en sjelfständig lärareverksamhet. De senare skulle visserligen åtnjuta mindre aflöning, men de skulle icke vara ordinarie tjänstemän. Den andra motsägelsen ligger deruti, att man icke med skäl kan begöra af en vetenskapsman, att han på samma gång skall vara i främsta rummet påräknelig såsom vikarie för en annan och tillika utveckla en sjelfständig vetenskaplig verksamhet; ty den första verksamheten bryter och splittrar den senare. Dessa af mig nu vidrörda

Plan för
adjunktinsti-
tionens
ombildning.
(Forts.)

grundtankar hafva blifvit af Utskottet gillade, och jag kan icke neka, att jag anser detta vara hufvudsaken i det föreliggande momentet.

I afseende på de af Utskottet i särskilda punkter föreslagna grunderna för den nya organisationen hafva af flere talare yttrats olika meningar. Då jag blifvit uppmanad att uttala mig i denna fråga, skall jag helt enkelt och öppet yttra mina tankar i ämnet.

Vid betraktande af hvad Stats-Utskottet i det föreliggande momentet hemställt, finner jag då först och främst, att största skillnaden mellan detta och innehållet af Kongl. Maj:ts proposition ligger deruti, att Utskottet begärt, att en detaljerad plan för den ifrågasatta ombildningen måtte för Riksdagen framläggas. För de svårigheter, som i detta afseende ega rum, har redan blifvit redogjort i statsrådsprotokollet; hvar och en, som är bekant med dessa förhållanden, måste också vitsorda dessa svårigheters tillvaro. De bestå hufvudsakligen deri, att det rörliga väsende, som utmärker en rent vetenskaplig inrättning till följd af vetenskapernas oupphörliga framskridande och ofta nästan oförtänkta utveckling på olika punkter, för med sig, att en dylik detaljerad plan svårligen alltid kan följas. Men om Riksdagen önskar framläggandet af en sådan, för att hafva vissa grunddrag gifna, så är det långt ifrån, att man bör undandraga sig att gå en sådan önskan till mötes; att uppdraga densamma i dess allmänna konturer torde icke heller möta väsentliga svårigheter.

Går jag dernäst till de särskilda punkter, hvori de föreslagna grunderna blifvit framställda, så finner jag i afseende härpå icke någon väsentlig olikhet mot hvad i Kongl. Maj:ts proposition blifvit föreslaget. Först har nemligen blifvit begärddt, att fasta professorsplatser i vissa ämnen måtte inrättas utöfver de nu befintliga. För det uttryck, som Utskottet här begagnat, skulle jag visserligen icke vilja ikläda mig något ansvar; ty *examina* synas hafva blifvit så särskildt afsedda, att *undervisningen*, som dock är universitetets främsta bestämelse, trädte nästan i skuggan. Men i alla fall — att sådana fasta platser i viktiga kunskapsgrenar äro erforderliga, har blifvit erkändt. Vidare är sagdt, att tillfälliga professorsplatser böra finnas, eller, som man äfven och måhända med mera skäl kunde uttrycka sig, tillfälliga anställningar för utmärkte vetenskapsmän. Dervid är nemligen att märka den svårigheten, som äfven af en föregående talare blifvit antydd, att dessa platser hafva den egenskapen att de slockna ut, och att anslaget till följd deraf icke i denna del kan erhålla erforderlig fasthet. Emellertid, i hufvudsak är här ingen olikhet emot yttrandet i statsrådsprotokollet om önskligheten att kunna vid universiteten fästa utmärktare förmågor.

Går jag nu till docentstipendierna, så förekommer här den skillnaden, att dessa stipendier af Utskottet blifvit föreslagna till dels fasta för vissa *undervisningsämnen*, såsom jag af nyss antydda skäl hellre skulle vilja säga än *examensämnen*, och dels rörliga, samt att ett år blifvit tillagdt till den tid, under hvilken de skulle under vissa förutsättningar kunna bibehållas utöfver de första tre åren. Hvad den förstnämnda förändringen beträffar, så hade den utan tvifvel tillkommit af sig sjelf vid utarbetandet af en plan för denna stipendieinrättning.

Vidkommande åter den senare, eller frågan om tiden för stipendiernas åtnjutande, skulle derom visserligen mycket kunna tvistas; men tillägget af ett år torde dock ej vara af den väsentliga vikt, att det kan uppfattas såsom någon mera betydande afvikelse. Orsaken, hvarför den kortare tiden blifvit föreslagen, ligger just i den omständigheten, som den siste talaren träffande påpekade, nemligen att, om dessa docentstipendier finge under en alltför lång tid innehafvas, skulle de lätt förvandla sig till adjunkturen under en annan form, och man råkade på sådant sätt åter in i de olägenheter, man just velat undkomma. Det ligger utan tvifvel i dessa befattningars natur, att de böra innehafvas under en kortare tid; ty deras innehafvare böra lemna rum för andra. Att de därför skulle nödgas aflägsna sig från universitetet, såsom den ärade ordföranden för Stats-Utskottet anmärkte, torde man, om de under sin föregående verksamhet visat sig skicklige, icke därför behöfva befara. Äfven om de icke få stanna kvar *såsom stipendiater*, har man ju andra utvägar att bibehålla dem vid universitetet, bland andra den, som blifvit antydd i den Kongl. propositionen. Det vore väl dessutom icke origtigt, om man äfven här blefve van vid att för sådana fall, der en utmärkt lärare vore att tillgå, begära ett särskildt anslag för honom.

Slutligen kommer jag nu till den viktiga punkt, hvori Stats-Utskottet hemställer, att den nya organisationsplanen borde begränsas inom nu befintliga tillgångar, och derom får jag öppet säga, hvad redan blifvit antydt i statsrådsprotokollet, att den öfriga organisationen väl torde kunna utföras inom gränsen af de redan beviljade anslagen; men hvad deremot de ifrågakomma tillfälliga platserna angår, tror jag, att det skulle blifva ganska svårt att stanna inom nämnda anslagsbelopp. Att likväl på förhand bestämdt yttra sig, huru en sådan plan kan komma att gestalta sig, som erfordrar så betydliga förarbeten, är naturligtvis omöjligt. Här hafva dock i detta ämne tvenne antydningar redan blifvit gjorda, hvilka ingalunda sakna betydelse. Den ena är det yttrande af ordföranden i Stats-Utskottet, att Utskottets hemställan i fråga om kostnaderna borde förstås sålunda, att man, "så vidt ske kan," bör inskränka sig inom de nu beräknade tillgångarne; och med detta amendement är förslaget ganska antagligt. Jag läser det då för min del såsom en uppmaning till sparsamhet, och en sådan uppmaning anser jag att en departementschef både bör och kan emottaga; den kan ofta för honom utgöra ett stöd. Den andra antydningen gick derpå ut, att vid framläggandet af den nya planen kunde tillika den förklaringen göras, att till så och så många befattningar räcka de befintliga medlen till, men der behöfvas flera.

Jag tillägger nu endast, att dessa af Utskottet framställda grunder i sig sjelfva äro så litet bestämda, att de lemna rum för mycket olika tolkningar, och vidare, att den väsentliga olägenheten i Utskottets förslag ligger deri, att det förorsakar ett års uppskof, hvarigenom de icke få befattningar, som redan kunde ombildas för det nya ändamålet, komma att stå vakanta under ännu längre tid.

Derest de nu framställda grunderna vore en lagtext, som Lag-Utskottet framställt och hvaröfver Riksdagen för sin del beslutit, så

*Plan för
adjunktinsti-
tionens
ombildning.
(Forts.)*

Plan för
adjunktinsti-
tutionens
ombildning.
(Forts.)

skulle jag hysa åtskilliga betänkligheter mot deras antagande. Men då de icke hafva denna natur, utan utgöra en antydning om den rigtning, i hvilken Riksdagen önskar att den ifrågasatta förändringen skall gå, och då denna rigtning i det väsentliga öfverensstämmer med de åsikter, som blifvit uttalade i statsrådsprotokollet, så torde antagandet af dessa grunder icke kunna uppfattas såsom något band, om man vid närmare pröfning finner sig i en eller annan detalj böra afvika från desamma. Hvad åter de beräknade kostnaderna beträffar, så, om vi nu befunne oss vid den riksdag, som *skulle bevilja* dessa medel och bestämma deras belopp, så vore dervid flera svårigheter.

Men då sådant icke är förhållandet, utan allt detta kommer att blifva föremål för förnyad pröfning vid en stundande riksdag, hvarvid den slutliga, definitiva summan kommer att bestämmas, så har jag för min del ingen betänklighet att uttrycka, om Kammaren skulle vilja antaga det af Utskottet i förevarande moment framställda förslaget.

Grefve Beck-Friis: Det är verkligen förhållandet, att Utskottet i denna fråga nästan fullständigt godkänt Kongl. Maj:ts förslag. Den enda omständighet, hvori Utskottet haft en olika uppfattning, är den, att det ansett, att de af Kongl. Maj:t framlagda grunderna borde vara utförda i en detaljerad plan, innan de trädde i verksamhet. För öfrigt tror jag, att nästan hvarstenda ord, som förekommer i detta betänkande, skall kunna återfinnas i Kongl. Maj:ts proposition. Vända vi oss till den vid samma proposition fogade bilagan N:o 7, så heter det der, sid. 15, i fråga om de extra ordinarie professorsplatserna: "Då, såsom jag redan antydt, en del vetenskaper, i hvilka adjunkturen nu finnas, äro af så stort omfång eller fordra för ett ändamålsenligt ordnande af undervisningen sådana särskilda anstalter, att läroämnet och dermed förenade vetenskapliga öfningar icke kunna uppehållas af en ordinarie professor med hjälp af tillfälliga, icke alltid påräkneliga biträden, borde, der icke de för undervisningens behof inrättade vetenskapliga institutionernas kraf gjorde en annan anordning mera lämplig, i dessa ämnen upprättas extra ordinarie professorsbeställningar, derutinnan lika med adjunkturerna, att de vore fasta platser, men så till vida skiljaktiga derifrån, att deras innehafvare skulle intaga en fullt själfständig ställning."

Det är just detta, som ligger till grund för Utskottets främsta hemställan i första punkten af mom. c. Vidare står der: "Utom dessa vid vissa ämnen fästade extra ordinarie professioner vore det önskligt, att nödiga tillgångar kunde beredas att, då tillfälle dertill yppades, vid universitetet såsom extra ordinarie professorer, med skyldighet att i undervisningen deltaga, bibehålla män af synnerligt framstående vetenskaplig förtjenst utan afseende på läroämne."

Detta motsvarar Utskottets derpå följande hemställan i samma punkt. I fråga om docentstipendierna har Utskottet endast fullföljt samma tankegång, då Utskottet föreslagit äfven dem till dels fasta, dels rörliga; och i afseende på den tid, hvarunder de skulle få åtnjutas, har endast den ändringen blifvit gjord, att denna tid utsträckts

från 5 till 6 år. Hvad vidare frågan om kostnaderna beträffar, så har chefen för Ecklesiastikdepartementet sjelf medgifvit, att, om en i någon mån elastisk tolkning af Utskottets hemställan i detta afseende finge göras, de nuvarande tillgångarne skulle medgifva den ifrågasatta organisationen, åtminstone för tillfället. Man kan naturligtvis i detta afseende icke på förhand veta, huru det i framtiden kan blifva. Det är gifvet, att en så rörlig sak som undervisningen måste äfven framdeles, såsom hittills skett, emellanåt taga Riksdagens gifmildhet i anspråk, och jag tror icke, att det många gånger under den nya Riksdagsordningen händt, att en begäran för universiteten blifvit besvarad med afslag. För Utskottet syntes det emellertid gifvet, att en dylik begäran om plan till ny organisation icke borde framställas utan att på samma gång uttrycktes hvad Riksdagen ansåg lämpligt i fråga om kostnaderna. Utskottet har således föreslagit Riksdagen att i allt väsentligt gilla Kongl. Maj:ts proposition, men tillika uttalat den önskan, att de nya grunderna icke måtte komma att tillämpas, förrän Riksdagen förut sett den ifrågavarande organisationsplanen i dess helhet. Jag tror för min del, att en sådan begäran är mycket berättigad, ty, såsom en talare från universitetsstaden sade, det är gifvet, att för desse unge män, som egnat sig åt vetenskapens tjenst, är det af stor vikt, att de kunna klart se för sig de förhållanden, hvarunder de arbeta; och om icke en sådan plan redan vid början af den nya organisationens tillämpning finnes framlagd, så måste de i sina studier och sin sträfvan känna sig stå på en osäker grund, och det kunde hända, att mången framstående förmåga derigenom blefve afskräckt från att egna sig åt universitetets tjenst. Då chefen för ecklesiastikdepartementet förklarar sig icke hafva någon betänklighet vid ett bifall till Utskottets förslag, så får jag för min del yrka, att Kammarerna måtte godkänna detsamma.

*Plan för
adjunktinstitu-
tionens
ombildning.
(Forts.)*

Grefve Hamilton: Det är högst ovanligt, att en så lång öfverläggning uppstår, der icke något yrkande blifvit gjordt i strid mot Utskottets förslag. Jag skall begagna mig af detta lyckliga förhållande att det talas om *saken* i stället för om *utskottsbetänkandet*, för att yttra mig i ämnet än en gång, dock endast med några ord.

Den ärade Chefen för Ecklesiastikdepartementet började sitt anförande med att uttrycka sin fågnad deröfver att ingen röst höjt sig mot det organisationsförslag, som i det hela ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition. Kunde det nu i någon mån minska hans fågnad, att jag i det fallet är af olika tanke, skulle jag gerna iakttaga tystnad. Men min mening är honom redan förut bekant; äfven den fanns återgifven i de utlåtanden i frågan, som afgäfvos till Kongl. Maj:t, innan frågan öfverlemnades till Riksdagen. Det är således med all förhoppning, att den ärade departementschefens fågnad icke skall deraf minskas, som jag anser mig böra för Kammarerna tillkännagifva, att jag icke i dess helhet godkänt det förslag, som blifvit af Kongl. Maj:t antaget. Jag tror visserligen, att universitetsadjunkterna hafva några giltiga skäl till missbelåtenhet med sin ställning, och jag har i mitt

Plan för
adjunktinsti-
tutionens
ombildning.
(Forts.)

underdåniga utlåtande fästade uppmärksamheten härför och äfven framställt förslag till de öfverklagade olägenheternas afhjelpande; men jag har fruktat för, att i ett land, sådant som Sverige, der i allmänhet utsigten till utkomst för den som uteslutande egnar sig åt vetenskapen är ganska ringa, det skulle vara farligt att, åtminstone utan någon erfarenhet deraf, i så hög grad inskränka antalet af de fasta platser, till hvilka man på den vägen kan sträfva. Det är efter min tanke ingen fara för att, der en fast plats finnes, icke någon skall göra sig kompetent att erhålla densamma; men deremot är det i hög grad att befara, att ingen skall egna sig åt en vetenskap, der han icke genom att idka densamma har någon eller åtminstone en mycket ringa utsigt att framdeles vinna en, om också ganska måttlig utkomst. Jag har derföre trott, att någon större försigtighet vid öfvergången till ett nytt system, än den Kongl. Maj:t i sitt förslag här iakttagit, skulle varit önskvärd; men jag har icke med anledning deraf framställt något yrkande och vill visserligen icke heller göra det nu, då naturligen en åsigt, som blifvit af Kongl. Maj:t godkänd och som äfven inom universiteten funnit mycket medhåll, icke bör röna motstånd af den, som i första hand är skyldig att tillämpa hvad Kongl. Maj:t i detta fall kan slutligen föreslå och Riksdagen godkänna. Tvärtom skall jag naturligtvis anse såsom min pligt att söka af hvad som blir beslutet göra det bästa, som är för mig möjligt. Jag har blott velat uttala min mening, att det torde komma en tid, då man skall önska, att man icke gått så hastigt till väga.

Öfverläggningen förklarades härefter slutad och momentet bifölls.

3:de, 4:de och 5:te punkterna.

Biföllos.

6:te punkten.

Föreslagen
profession i
allmän hälso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.

Herr Statsrådet Carlson: Den lärareplats, om hvars inrättande förslag blifvit framställt men af Utskottet afstyrkt, är af den stora och för vårt lands väl genomgripande vikt att jag icke kan underlåta att lägga Kammaren detta på hjertat innan beslut i detta afseende fattas.

Hvad man kallar allmän helsolära eller, för att använda ett utländskt ord, *hygien* är en ny gren af den medicinska vetenskapen, hvilken dock allt starkare tillväxer i förhållande till de öfriga. Den är, liksom dessa, upprunnen ur naturvetenskapens rot; men då för de rent naturhistoriska vetenskaperna hufvudsakligen lades till grund för medicinen, är det deremot nu fysiken, fysiologien och kemien som dervid spela den förnämsta rölen. Man har derigenom börjat komma på spåren lagarne för de förhållanden, som spela under ytan af det menkliga samlifvet och som äro af den genomgripande vikt, att de bestämma helsan såväl hos individen som hos hela samhället vida mer än man förr kunnat föreställa sig. Man har lärt sig inse, att det

onda, det mensklighetens plågoris, som man velat bekämpa, är likt en flödande våg, som oupphörligt framväller utur sin hittills dolda källa, och att sjelfva tilltappandet af denna källa är det, hvartill den medicinska vetenskapen bör sträfva. Man har insett, att det icke är så starkt ingripande att bota individen för en tillfällig sjukdom som att upphäfva de allmänt verkande orsaker, hvilken framkallat denna sjukdom både hos honom och andra.

Det är i följd häraf som den allmänna helsoläran i hela det bildade Europa tilldragit sig så väl staternas som vetenskapens uppmärksamhet. Ty för att kunna arbeta i denna riktning fordras studier af den mest komplicerade och mångfaldiga natur. Det fordras att känna dödligheten i hvarje ort; dess orsaker; luftens olika miasmatiska beståndsdelar; sättet för dessas utbredning; sättet huru denna miasm på en viss ort utbildas och genomtränger de olika samhällsklasserna; vattnets inverkan, med allt hvad som hör till kanalisering och dränering; vidare alla de förhållanden, som hafva sammanhang med stora menniskomassors hopande på en punkt; födoämnenas förfalskning och så vidare — en oändlig mängd af ämnen, af hvilka hvart och ett leder tillbaka till den vetenskapliga grund, som innehåller både förklaringen och tillika en ledning för de åtgärder som böra vidtagas för att aflägsna, lindra och småningom upphäfva det onda.

Alla bildade länder — i spetsen för dem England — gå numera den väg, som jag sålunda i korthet antydt. Jag skulle kunna framlägga siffror, men vill icke trötta Kammaren dermed, för att visa i hvilken grad mortalitetsprocenten i dessa fordom så illa beryktade fabriksstäder aftagit sedan 20 år tillbaka. De stodo då djupt under, men stå nu framför Stockholm i detta hänseende; och hvarför? Jo, till följd af de upplysningar, som läkarevetenskapen och specielt helsoläran gifvit. Derfor skynda också alla länder att tillägna sig denna vetenskap och skaffa den särskilde målsmän. Sådana finnas i Frankrikes större medicinska läroanstalter, i Gent, Brüssel, Löwen, i Rom, Siena, Pisa, Turin, i München, Wien, Berlin, Leipzig.

Hvad oss beträffar, äro vi i detta hänseende i samma ställning som i många andra; vi hafva varit både före och efter vår tid. Kanske förr än i något annat land har saken här varit betänkt, uppmärksammas och framställd; jag skall till bevis härför bedja att få anföra några ord af en bland vårt lands berömdaste vetenskapsmän, professor Anders Retzius. Han yttrade redan år 1849: "Det återstår dock en gren af vår vetenskap, som hittills blifvit mindre än den förtjenar i vårt land odlad och tillämpad: det är den som rör *den allmänna sundheten*, förebyggande af folkets fysiska försämring, af farsothers härjningar och undanrödandet af de orsaker som framkalla endemiska sjukdomar. I tillämpningen af denna vetenskap hafva vi hittills rönt föga uppmuntran och mötas af alla de hinder som hafva sin grund i gamla vanor, likgiltighet, bristande insigter och omtanke. Här fordras mycken tid och ihärdighet. Hela vårt land tarfvat förbättringar i detta hänseende." "Det är svenska läkarecorpsen som i dessa angelägenheter förnämligast skall sprida ljus och meddela upplysningar". Sedan denna tid har ett fjerdedels sekel förflutit:

*Förelägen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

*Förelagen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

spridda studier i denna gren af vetenskapen hafva framkommit, men hvar och en af lärarne vid de medicinska läroverken har varit allt för mycket upptagen af sitt särskilda läroämne för att med full kraft kunna kasta sig in på detta nya område.

Under tiden har lagstiftningen framskridit längre, än den vetenskapliga bearbetningen, i det att vi hafva fått en allmän helsovårdsstadga, som just afser att hindra farsoters och epidemiers härjningar. samt derjemte en stadga till förekommande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren. Men lagen är icke nog i sig sjelf; den måste ock tillämpas, och från hvem skall väl en omsorgsfull tillämpning i detta fall utgå? Utan tvifvel från helsovårdsnämnderna. Hvilka äro då de egentliga ledarne af dessa sundhetsnämnder, hvilka vanligen bestå af mycket praktiska, men sällan vetenskapligt bildade män? Det är läkarne. Frågar man nu läkarne sjelfva, skall man finna, att de erkänna, att de hos oss hittills icke erhållit den upplysning i hithörande ämnen, då de besökte lärosätena, att de kunna med säkerhet utstaka vägen för sig och andra.

Vid sådant förhållande har det synts vara af ett verkligen stort behof att skapa en lärareplats, från hvilken hela denna nya upplysning skulle utgå, och en sådan bör i främsta rummet finnas här i Stockholm i anseende till det stora material för bedömande af hit hörande förhållanden som här är att tillgå för både lärare och lärjungar. Hvar och en, som följt med bildningens utveckling i vårt land, vet att så snart en lärareplats inrättas, bildar sig inom kort dervid en skara af lärjungar, hvilka hvar inom sin krets sprida den upplysning, man söker.

Den nu föreslagna lärareplatsen har af Utskottet blifvit på det sätt afstyrkt, att Utskottet sagt att flera tänkvärda skäl tala för platsens inrättande, men att "behovet af ifrågavarande undervisning torde kunna genom den blifvande ombildningen af adjunkturerna vid institutet inom en ej afägsen framtid varda tillgodosedt". Det är dock detta som synes mig vara ytterst svårt och detta af det skäl, att antingen måste det nya läroämnet då tränga ut ett af dem, som redan finnas, och af hvilka icke något kan undvaras, eller ock måste det förenas med ett annat i samma innehafvares hand. Men ett förslag i denna senare syftning, som redan för några år sedan framställdes af Karolinska institutets lärarekollegium, frångicks af det sjelft, just af den anledning att det ansåg det vara omöjligt för en person att med tillräcklig kraft egna sig åt ett så omfattande ämne på samma gång han studerade och föreläste ett annat. Det skulle således vara på bekostnad af den öfriga undervisningen som detta ämne skulle finna sin målsman. Men för att bryta den nya vägen fordras den bäste man, som kunde erhållas, och därför måste också denna plats icke vara en adjunktur eller något dermed jemförligt, utan en professorsplats af första rang, och det är om bifall härtill, som jag nu vågar hos Kammaren anhålla.

Herr Wennerberg: På grund af de synnerligen talande skäl, som i Kongl. Maj:ts proposition finnas framställda för inrättande af en

profession i allmän helsovårdslära och med stöd derjemte af de såväl principiella som erfarenhetsskäl, hvilka af Chefen för Ecklesiastikdepartementet blifvit framhållna, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Jag skulle dervid kunna stanna och inskränka mig till att endast instämna med den, som sist hade ordet, men emedan jag önskar att hans förträffliga anförande i denna fråga icke alltför hastigt måtte förflygtigas, tillåter jag mig att med något andra ordalag upprepa ungefär detsamma som han sagt.

Det lider icke något tvifvel, att det just är på grund af naturvetenskapens ofantliga framsteg under de sista decennierna som det framstått allt mer klart inom läkarekonsten att man hädanefter främst måste sysselsätta sig med att söka förekomma det onda i stället för att fortfarande och nästan uteslutande göra mer eller mindre fruktlösa försök att motarbeta det, då det en gång utbrutit. Den disciplin, hygien, som sysselsätter sig med den preventiva helsovården, är också ganska gammal och förekom redan både hos greker och romare, men den har i sjelfva verket föga utvecklats sedan den tiden. Det var fordom, som än i dag, de tre stora reglerna: frisk luft, nödig rörelse och sund föda, som utgjorde nästan hela hygienens innehåll, och onekligen spelar än i dag denna treenighet en mycket viktig roll. Men naturvetenskaperna i vår tid hafva satt sina frågetecken efter hvar och en af dem. Frisk luft — hvad menas dermed? Man har kommit till andra resultat i detta hänseende än för 50 år sedan. På samma sätt förhåller det sig med den sunda födan. Genom naturvetenskapens, i synnerhet botanikens, framsteg i känedom om de lägre organismerna, har man kommit underfund med att mycket, som förr ansågs för sund näring, i sjelfva verket icke är det. Och hvad beträffar det tredje hygieniska villkoret, eller nödig rörelse, har man genom fysiologiens tillhjälp insett, att äfven i detta hänseende frågetecknet är berättigadt och att stora misstag blifvit äfven härvid begångna. Merändels torde det vara under den första barndomsperioden, som det mångartade onda grundläggas, hvilket läkarne sedermera, oftast förgäfvat, söka bekämpa. Derfor söker man också nu i alla bildade länder fästa allt mer afseende vid den allmänna helsovården och särskildt barnens, för att sålunda, så vidt som möjligt, förekomma sjukdomar. Så har äfven skett i vårt land, ehuru jag icke kan neka att det ligger en stor sanning i hvad den siste talaren nämnde, eller att lagstiftningen hos oss gått vetenskapen i förväg, ty vi hafva redan fått en helsovårdsstadga, som förutsätter hos våra läkare insigter, hvilka de ännu icke i allmänhet ega och icke heller kunna förskaffa sig vid våra medicinska läroanstalter. Vid förra riksdagen väcktes af enskild motionär ett förslag, äsyftande detsamma som nu blifvit framställt i Kongl. Maj:ts proposition, och det är från honom jag har ett påstående, som jag eljest icke skulle vågat göra, nemligen att våra i öfrigt mycket bildade och utmärkte läkare just i den allmänna hygien äro ganska svaga, och att deras insigter härutinnan föga sträcka sig öfver de gamla och vanliga åsigterna. Men nu ålägger helsovårdsstadgan att öfverallt, der sundhetspolis skall finnas, den skall biträdas af läkare, och

*Förelägen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

*Förelagen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

då, som sagdt, läkarne oftast stå på den gamla ståndpunkten, torde de råd man af dem får i allmänhet vara af ringa värde. Det är därför ej blott nödvändigt att så snart som möjligt undanrödja denna oegentlighet, utan det ligger afven enligt min tanke för Sverige en synnerligen ärofull pligt att fylla deri, att en offentlig lärostol inrättas i allmän helsovårdslära, innan frukterna af tidigare fosterländska sträfvan den inom den del af hygien, som uti vår utmärkte landsman Ling hade en ärorik målsman, helt och hållet förgått.

Mot alla de skäl, som i Kongl. Maj:ts proposition blifvit framställda, har Utskottet ställt ett enda, vid hvilket jag icke behöfver uppehålla mig, emedan jag tror, att hvad den förste ärade talaren mot detsamma anfört måste anses vara fullt tillräckligt; och, då detta enda motskäl alltså blifvit undanröjdt, hoppas jag, lika med denne talare, att Kammaren icke skall neka att lemna sitt bifall till detta må hända mera nödvändiga anslag än månet annat, hvarom vi kanske få tillfälle att något senare utbyta tankar. Sällan torde nemligen 6,000 kronor blifva använda för ett lika stort ändamål, och jag anhåller därför om afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hedlund: Efter den utmärkt sakrika och genomgående framställning, som Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet haft rörande detta ämnes vikt och värde, vore hvarje vidare ordande derom lindrigast sagdt öfverflödigt. Jag ber dock att få göra ett tillägg till hvad han i denna del anfört. Han har företrädesvis sysselsatt sig med den ifrågavarande lärarens vikt på det offentliga området, och sannerligen, det är icke ett ringa fält för hans verksamhet, men jag tror likväl att han icke har mindre betydelse på det rent enskilda området, och att till och med de bevis, man derifrån kan hemta för nödvändigheten af en sådan lärares anställande, tala ännu kraftigare än hvad man från allmän synpunkt kan anföra till stöd för samma mening, åtminstone för dem, som genom landsbygdens sundare förhållanden äro skyddade mot stadslifvets vådor. Mer än en gång har jag betonat vigten inom det enskilda lifvet deraf, att husläkaren icke blott skulle infinna sig vid sjukbud för att föreskrifva botemedel för ett inträffadt ondt, utan att man fastmer skulle ställa sig med honom på den fot, att man kunde med honom rådsla om huru man skulle lefva under sunda förhållanden i sitt hem, huru barnens rum och föda skulle vara beskaffade för att vara ändamålsenliga, och så vidare, att icke tala om huru man sjelf skulle föra ett sundt lefnadssätt, hvilket icke borde förbises. (På tal om barn kan jag ej underlåta att uttrycka den önskan att, om vi få en lärare i allmän helsovårdslära, chefen för Ecklesiastik-departementet icke må tveka att göra de rättelser i vår allmänna skollag, som från allmänna helsovårdens synpunkt utan tvivel äro nödvändiga).

Det finnes dock en betänklighet vid Kongl. Maj:ts proposition, hvarom jag skulle anhålla att få någon upplysning, innan jag vågar instämma med dem, som yrkat afslag å Utskottets betänkande. Det är nemligen i det afseendet, att då ifrågavarande professorsbeställning

endast skulle finnas vid Karolinska institutet här i Stockholm (och skälet hvarför man kunde inskränka sig dertill är, att enligt gällande stadgar alla medicine studerande under största delen af sin praktiska studiekurs måste vistas der), synes deraf blifva en följd, att samma förbindelse, som desse studerande nu hafva att infinna sig vid Karolinska institutet för sina praktiska studiers skull, äfven skulle åläggas dem för erhållande af undervisning i allmän helsovårdslära; men huru detta låter förena sig med den medicinska kursen vid universiteten och vid Karolinska institutet är åtminstone för mig ganska oklart, ty mig förefaller det som vore undervisningen i helsovårdslära en teoretisk kurs, som borde stå i sammanhang med de öfriga studierna vid universitetet. Nu kan man visserligen säga, att, sedan denna kurs i helsovårdslära här blifvit genomgången, de studerande hafva öppet att fortsätta vid universitetet, och för min del har jag ingenting emot att detta torde blifva konsekvensen, men skulle likväl önska att för mig få detta klart. Jag tviflar icke på, att Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet för sig uppställt denna fråga och äfven har dess svar för sig tydligt, men för den, som icke vet detta, hvarom icke ens finnes en antydning i Kongl. Maj:ts proposition, kan det vara af vigt att erhålla upplysning huru härmed förhåller sig.

Stats-Utskottet, som uttryckligen uttalat att det anser tänkvärda skäl finnas för bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, har således ingalunda jäfvat betydelsen af detta ämne, men ansett att det kunde ställas tillsammans med den nya organisationen af adjunkturen. Hårtill har Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet svarat, att sådant icke låter sig göra, men jag ber att få nämna en omständighet, som han icke berört, nemligen huruvida icke genom indragning eller sammanslagning af ett par adjunkturen en sådan lärarestol skulle kunna erhållas, något som äfven synes mig vara afsedt i Stats-Utskottets betänkande, ehuru Utskottet endast uttalat en föreställning, att genom adjunkturens ombildning medel till en sådan profession kunde erhållas.

Instämmande således med de ärade talare, som ordat om ifrågarvarande ämnes stora vigt, och anseende för alldeles nödvändigt att erhålla en läkarebildning, som kan fylla det ständigt växande behovet af stadsläkare, som kunna väl omhänderhafva städernas helsovård, vågar jag dock icke bestämdt yrka afslag å Utskottets betänkande, innan de båda punkter, som jag tagit mig friheten framhålla, blifvit mig mera klara.

Herr von Koch: Det är alltid för mig och, såsom jag förmodar, för hvar och en till stor glädje att få höra från statsrådsbanken uttalas åsigt, med hvilka man kan instämma. Jag ber också nu att få förklara, det jag i allo instämmer uti hvad chefen för Ecklesiastik-departementet yttrat och det slut, hvartill han kommit, och att jag således icke kan dela den utaf den siste talaren uttalade åsigt, att man borde indraga åtskilliga befattningar och vänta till dess en reglering kunde komma till stånd för att genomdrifva ett förslag, hvilket

*Föreslagen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

Förelägen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
instituttet.
(Forts.)

efter min tanke är ett af de allra viktigaste och nödvändigaste, som man i närvarande ögonblick kan framställa.

Om jag vore ledamot af engelska underhuset vid ett tillfälle som detta, skulle jag icke upptaga underhusets tid ett enda ögonblick, efter det jag hört att den nuvarande departementschefen och den nyss afgångne äro med hvarandra ense i denna fråga, ty när man der hört, att Gladstone och Disraeli äro af samma tanke, är vanligen all diskussion fullkomligt öfverflödig, men här hafva vi en institution, som kallas Stats-Utskott, hvilket bereder våra ärenden, och det händer att detta är mäktigare än både regerande och icke regerande ministrar. Det är af den anledningen, som jag nu tager mig friheten säga några ord.

Jag vill då till en början anmärka såsom en allmän sats, att vi ty värr i vårt land nästan uti alla grenar handla för mycket efter *kurativa* och för litet efter *preventiva* system. Vi hafva t. ex. för litet polis, för litet med preventiva åtgärder i den vägen, och följderna äro att vi få mycket större antal brott än som skulle komma i fråga, om vi hade en god polis. Så har uti England brottens antal minskats i hög grad, sedan man fått en god polis, så att under det loppet af den tid, som en vanlig tjuv derstädes, som blott lever på rof, hade för sig, innan han blef straffad, förut beräknades till 5 år, utgjorde det sedan endast $1\frac{2}{3}$ år. Men jag vill nu ej vidare uppehålla mig dervid utan återgår till den sak, hvarom nu fråga, är och får då säga att jag själf tyvärr har den erfarenheten, att jag blifvit uppförd så, att jag var fullkomligt okunnig om de simplaste regler för helsovård. När jag etablerade mig här i Stockholm såsom gift med en engelska, fann jag, att hon icke ville taga rum på annat ställe än der solen lyste in i sängkammare och barnkammare, eller "*on the right side of the street*", som engelsmännen säga. Jag gapade af förvåning; sådant hade jag aldrig förr hört omtalas. Förste stadsläkarens egna svärföräldrar bodde då vintertiden uti ett hus under södra bergen, hvarest solen aldrig sken, och om somrarna på ett ställe vid Rörstrandsviken, der vattnet stod högt i källarne och någon sol icke heller kunde skådas. Hans svärmor hade ock legat kontrakt i många år. Men så spreds litet upplysning angående ljusets och fuktens verkningar å helsan, och då flyttade man slutligen den stackars frun till en sund plats. Detta uttryck: "att bo på rätta sidan af gatan" var i Stockholm ännu år 1832 okänt, och hade våra läkare gjort något mera afseende på sundheten, då serafimerlazarettet byggdes, skulle man troligen icke hafva lagt det vid gränsen af Klara sjö, med de den tiden befintliga samlingar deruti. Emellertid har man nu börjat inse nödvändigheten att söka förekomma sjukdomar, och att de högsta vederbörande nu äro på det klara uti det hänseendet, är ju en glädje att höra. Jag hoppas också, att sedan de första stegen nu blifvit tagna, man skall vidare fortgå på den banan. Ehuru våra läkare nu äro mycket olika emot för 40 år sedan, gifva de dock ännu högst sällan några föreskrifter rörande diet, luftvexling m. m.; de rigta sig hufvudsakligen på det *kurativa*. Ingen kan dock mera än jag vara tacksam emot våra läkare och värdera den anda, som i allmänhet nu genomgår vår utmärkta läkarecorps. Jag vill visst icke säga, att derföre att de leva på att kurera sjuk-

domar, de icke vilja söka att förekomma dem. Men om man riktigt studerade och införde den preventiva metoden, skulle vi kanske slutligen komma till den punkt, som vore den säkraste, eller öfvergå till det kinesiska systemet. Såsom herrarne torde veta, betalar kejsaren i Kina sin lifmedikus endast när denne håller sin herre frisk, då kejsaren är sjuk, upphör deremot aföningen att utgå. I den *rigtningen*, fast icke alldeles så långt, tror jag äfven att vi borde försöka gå. Det skulle vara en förträfflig sak, om t. ex. våra lasarets- och provincialläkare erhöle en anständig, fix lön och med bestämmelse att undfå högre löneförmåner i den mån de kunde visa att sjukligheten och dödligheten inom deras sjukhus eller distrikt aftagit.

Jag yrkar afslag å Stats-Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition och jag vill dervid blott ytterligare tillägga, att jag önskar, det man rasht måtte fortgå på denna bana. Man har nu allmänt börjat inse vigten af preventiva åtgärder i afseende på helsovården, särdeles sedan uppmärksamheten derpå blifvit fästad genom de förträffliga afhandlingar, som Berzelius och Anders Retzius läto införa i "Läsning för folket" vid början af den tid, då den utgafs. Abelin har sedermera fortgått i samma rigtning, ehuru mig veterligen blott med afseende på barn. Det har nu lyckligtvis äfven kommit så långt, att det är färga om att undervisa i folkskolorna och elementarskolorna uti helsovårdslära, men hvilka läroböcker skall man väl dervid följa, om man nekar sådana anslag som det ifrågavarande.

Grefve Beck-Friis: Jag vill för min del lika litet som Stats-Utskottet bestrida nyttan och nödvändigheten af undervisnings meddelande uti allmän helsovårdslära, men jag kan icke underlåta att bestrida att det är nödvändigt att nu bevilja ett särskildt anslag för en profession uti detta ämne vid Karolinska institutet. Det är ju gifvet, att genom Riksdagens bifall till det förslag, som Stats-Utskottet nu afgifvit angående adjunkturernas ombildning till fasta professorsplatser och extra ordinarie sådana, tillgång bör beredas till att kunna upprätta en lärostol äfven i helsovårdslära, ty i samma stund som adjunkterna upphöra att vara ett slags *andre* män, som gå och vänta på att den *förste* mannen skall afgå, och deras platser ersättas af fasta platser med undervisnings- och examensskyldighet, måste ju nödvändigt tillgångar uppstå. Att så skall ske vid Karolinska institutet synes mig vara så mycket påtagligare, som till de nuvarande 8 ordinarie professorer finnas icke mindre än 11 extra ordinarie professorer och adjunker. Derigenom skall det efter min tanke säkerligen kunna beredas tillfälle att anställa en professor uti det nu ifrågavarande ämnet. Det synes mig äfven vara alldeles gifvet, att anser man denna vetenskap vara så vigtig att medel böra anslås till inrättande af en särskild lärostol dervid vid Karolinska institutet, så böra äfven sådana inrättas vid universiteten, ty i annat fall skulle den likställighet, som hittills egt rum dem emellan, blifva rubbad. Jag kan nemligen icke föreställa mig det såsom allvarligt menadt, att Stockholms stad skulle vara afsedd till en klinik för detta ämne.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

*Förslagen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

*Förelägen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

Herr Montgomery-Cederhielm: Jag tror, att det var vid behandlingen af 4:de hufvudtiteln som man gjorde Stats-Utskottet den förebråelse, att det silade mygg och sväljde kameler. Efter min tanke kan detta uttryck väl användas i fråga om denna punkt, då Stats-Utskottet här afstyrkt beviljandet af en ganska obetydlig summa, med hvilken det säkerligen skulle kunna uträttas mycket godt. Jag skall icke mycket uppehålla mig vid frågan, sedan vi nu uti det sakrika anförande, som hållits af chefen för Ecklesiastik-departementet, hört de hufvudsakliga skäl, som tala för ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag skall blott bedja att få anförå några ord uti den Kongl. propositionen, hvaraf synnerligen fullständigt framgår meningen med denna profession. Här står nemligen:

“Länge har läkarekonstens enda uppgift ansetts vara att bota uppkomna sjukdomar, att mildra eller afhjelpa redan ådragna skador. Först i senare tider har uppmärksamheten rigtats på angelägenheten att så vid möjligt *förekomma* sjukdomen, att söka utforska dess orsaker och undanröjda dessa, att genom iakttagelser lära känna de allmänna lagar, som öfva sin inflytelse på helso- och sjukdomstillståndet inom olika orter och under gifna olika förhållanden, samt att deraf draga slutsatser för lindrandet af nöd och hämmandet af sjukdomsfrön, hvilka eljest, utvecklade, kunde i stort anställa sina härjningar. Sådan är den allmänna helsovårdslärens uppgift.”

I afseende å sjelfva den sak, som nu är föremål för pröfning, har jag således icke något att tillägga till hvad som här redan blifvit yttradt, men i afseende å de skäl, som af den näst föregående talaren blifvit anförda mot behöfligheten att nu bevilja detta anslag, återkommer jag till hvad som redan blifvit yttradt af chefen för Ecklesiastik-departementet, att denna profession kan icke förenas med någon af de redan befintliga professionerna derföre att den kräfver en man för sig sjelf och emedan en sådan sammanslagning skulle komma att ske på bekostnad af någotdera ämnet. Jag tror således icke att denna profession kan tillsättas inom de tillgångar, som redan finnas anvisade, utan att här måste anvisas ett nytt anslag, och hvad den anmärkningen beträffar, att för de medicinska läroverkens likställighet en sådan profession äfven bör tillsättas vid universiteten, så vill jag visserligen icke underkänna densamma, utan blott erinra, att en sådan nu icke blifvit begärd för mera än Karolinska institutet, och om framställning i syfte att äfven få dylika vid universiteten vid annat tillfälle göres, skall jag med största nöje rösta för bifall dertill.

Jag anhåller således att, med afslag, å Utskottets förslag Kamraren måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr vice Talmannen: Jag vill blott hafva tillkännagifvit. att jag inom Utskottet efter bästa förmåga kämpat för bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt. Jag är icke antecknad såsom reservant, derföre att jag till följd af en angelägen resa har varit förhindrad att deltaga i Utskottets handläggning af en stor del utaf detta betänkande och då jag nu yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition, ber jag att på samma gång få antecknad, att från och med 8:de punk-

ten af detta betänkande jag icke deltagit i Utskottets behandling af denna hufvudtitel.

Herr Ekman, Carl: Jag har uti Utskottet deltagit i behandlingen af denna punkt och måste således i förening med Utskottets majoritet dela ansvaret för den framställning, som af Utskottet i denna punkt gjorts. Jag har med mycket intresse först och främst läst hvad den Kongl. propositionen i denna fråga innehåller och sedermera nu åhört det sakrika anförande, som till stöd för Kongl. Maj:ts framställning i dag här blifvit hållet, men jag vågar likväl ifrågasätta, huruvida tidpunkten ännu må vara inne, då denna fråga skall erhålla sin lösning. För min del tror jag, att framställningen är alltför ny för att representationens majoritet skall vilja understödja densamma, men på samma gång som jag anser de uttryck, som finnas uti Stats-Utskottets motivering, att Utskottet har funnit frågan förtjent af ganska mycket afseende, innebära ett löfte för framtiden, så hoppas jag också, att denna fråga då skall komma till en lycklig lösning. Hvad som utan tvifvel i väsentlig mån bidragit till att Utskottet icke har ansett sig kunna tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition är ovisshet om huruvida det åsyftade ändamålet verkligen skulle kunna vinnas. Man har nemligen befarat, att det för närvarande icke finnes någon lämplig person att på ett fullkomligt tillfredsställande sätt förestå denna professur, och det må så vara, att om en lärostol inrättas för detta ämne, så blir det åtskilliga personer, som rigta sina studier åt det hållet, så att man kan hafva förhoppning om att inom en icke alltför långt aflägsen framtid få en lärare, som motsvarar alla anspråk, men det vill dock synas mig som om, vid upprättande af en sådan ny lärostol som den här ifrågavarande, det torde vara att tänka på, om man icke här i landet borde gå till väga på samma sätt som, efter hvad vi alla veta, ofta göres i utlandet. Der söker man först en lämplig person, och sedan man gjort sig underrättad om att den eller den personen kan vinnas för det åsyftade ändamålet, föreslår man en särskild profession för att fästa honom vid den nya platsen, som man önskar inrätta. Efter mitt förmenande skulle denna fråga lättare kommit till en lösning, om man varit i tillfälle att upplysa om att det finnes att tillgå en person, lämplig att förestå denna plats. Såsom frågan för närvarande föreligger, tror jag icke att den är fullkomligt mogen för sin lösning och anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Grefve af Ugglas: Då herrarne finna, att jag icke är reservant emot Utskottets förslag i denna punkt, anhåller jag att med några ord få gifva tillkänna min ståndpunkt till frågan. Jag ber herrarne vara öfvertygade om att jag ingalunda underkänner den stora vigten af undervisning uti detta ämne, och då vid behandlingen af fjärde hufvudtiteln det var fråga om ett begärdt anslag för utvecklande af undervisning åt fältläkare, stred jag varmt för detsammes beviljande. Skälet för mig att icke tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition är icke heller det att jag tror att man, på sätt Utskottet tänkt sig, skulle kunna inom de anslag, som redan finnas, skapa till-

*Förelägen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

*Förelägen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

gångar till lön åt en särskild professor i detta ämne, men det finnes en annan sak, som hos mig framkallat betydlig tvekan. En talare har här förut fästat uppmärksamheten derpå, att denna fråga redan vid förra riksdagen väcktes. Den väcktes då af en extra ordinarie professor vid Karolinska institutet, men uti en helt annan form än den nu framkommit. Den af honom väckta motionen afsåg: "att Riksdagen till inrättande af en professur med undervisningsskyldighet i helsovårdslära samt rätts- och statsmedicin vid hvardera universiteten i Upsala och Lund, samt till förändring af den extra ordinarie professuren i rätts- och statsmedicin vid Karolinska institutet i Stockholm till ordinarie professur med undervisningsskyldighet jemväl i helsovårdslära, måtte bevilja så stort anslag, att dessa professorer erhålla samma löneförmåner, som Riksdagen kommer att bestämma för öfriga professorer vid sagda läroverk". Detta var nu förhållande år, och då var det alltså en professor vid Karolinska institutet, som ansåg, att det skulle vara lämpligt att förena den profession, som här är i fråga, med två andra grenar af medicinen. Under sådana förhållanden ansåg jag mig åtminstone icke kunna fullkomligt bedöma, huruvida under ett års tid förhållandena kunde hafva så förändrats, att hvad som denne professor då ansåg lämpligt, nu icke skulle kunna ske, och det har varit denna tvekan, som gjort, att jag för min del biträdt Utskottets förslag.

Grefve Hamilton: I denna sak tyckes det icke vara mycket att tillägga till hvad som redan blifvit yttradt, men några yttranden hafva dock varit sådana, att jag med anledning af dem vill anhålla att få meddela några upplysningar.

Man har satt i fråga, huruvida icke någon af de extra ordinarie professorerna vid Karolinska institutet skulle kunna ombildas till en lärostol i allmän helsovårdslära och de läroämnen, som för närvarande tillhöra, vare sig en adjunkt eller en extraordinarie professor, flyttas och förenas med detta ämne. Jag ber då att få påpeka att straxt efter denna punkt förekommer uti betänkandet en annan, uti hvilken begärts ett anslag af 1,000 kronor till den, som verkställer liköppningarne vid allmänna barnhuset. Då begäran derom först framställdes och jag var skyldig att deröfver afgifva yttrande till Kongl. Maj:t fann jag det verkligen vara besynnerligt att icke af samtliga lärarne vid Karolinska institutet det skulle vara någon, som kunde verkställa dessa liköppningar, hvars nödvändighet det är lätt att inse, då barnen i allmänhet icke kunna omtala sina sjukdomar och det är angeläget för läkarne att undersöka hvad som kan hafva gifvit anledning till döden. Jag sökte då att, såvidt möjligt var, taga reda på, huruvida man icke skulle kunna ålägga någon af de nuvarande lärarne äfven detta bestyr, men fick dervid sådana upplysningar, att jag ansåg mig pligtig tillstyrka ett anslag för detta särskilda ändamål. Detta anslag har Utskottet nu tillstyrkt Riksdagen att bevilja, hvilket synes mig innebära ett erkännande från Utskottets sida, att det icke anser detta bestyr kunna öfverlemnas till någon lärare vid institutet. Ännu mindre torde det kunna åläggas någon af dem att öfvertaga ett läroämne af den högst betydliga omfattning, som helsovårdsläran för närvarande har.

*Förelaggen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
instituttet.
(Forts.)*

En annan ledamot af Stats-Utskottet har satt i fråga, huruvida tidpunkten skulle kunna vara inne att bevilja anslag till lön för en profession i helsovårdslära, då man vore oviss, om någon finnes, som kunde bestrida denna profession. I detta fall kan jag också upplysa, att det icke blott finnes vid Karolinska instituttet en extra ordinarie professor, som särskildt egnat sig åt detta ämne och utan tvifvel äfven vore kompetent att söka professuren. Det finnes äfven såsom bekant en praktiserande läkare här i hufvudstaden, som likaledes speciellt sysselsatt sig med den allmänna helsovårdsläran och, ehuru jag icke tror, att han ville öfvergå till lärarekallet och söka denna professur, vore han visserligen dertill lämplig. Dessutom finnes det äfven bland docenterna en, hvilken utan tvifvel med tiden kan blifva ett godt ämne för denna profession, så att icke är det någon farhåga för att icke, i händelse anslaget af Riksdagen beviljas, en person lämplig till befattningen äfven skall vara att tillgå.

En föregående talare har också äskat några upplysningar, hvilka det egentligen tillhörde Chefen för Ecklesiastikdepartementet, om han ansåge det behöfligt, att meddela och hvilka jag icke heller fullständigt kan lemna, men jag skall säga derom så mycket jag vet. Frågan, huruvida det framdeles kan blifva nödvändigt att tillsätta professioner i detta ämne äfven vid universiteten, vågar jag icke för närvarande afgöra. Jag anser det icke vara osannolikt, att framdeles någon framtällning i detta syfte skulle kunna göras, men denna hans fråga kan jag icke besvara. Helsovårdsläran tillhör för närvarande den teoretiska kurs, som meddelas såväl vid universiteten som vid Karolinska instituttet, den ingår uti den första af de medicinska examina. Den utgör likväl vid universiteten icke något särskildt läroämne, utan förenas den med två andra ämnen, nemligen allmän patologi och patologisk anatomi, men följderna af denna förening är att, då professorerna hufvudsakligen måste meddela undervisning uti de andra ämnena, blir helsovårdsläran blott föremål för examen och möjligen till någon mindre väsentlig grad äfven för undervisning. Kan man nu icke på en gång fylla hela det behof, som möjligen kan finnas — och dertill kan också ett skäl vara uti svårigheten att finna personer, som på en gång skulle kunna fylla flera lärostolar — så kan jag åtminstone icke deruti se ett hinder för att fylla behofvet af *en* lärostol, och då det blott är fråga om en, tror jag att det är vid Karolinska instituttet, som den först och främst bör finnas, dels derföre att om någon brist i undervisningen till den teoretiska examen vid universiteten skulle förefinnas, blir det alltid tillfälle för kandidaterna att under sin praktiska öfningstid vid Karolinska instituttet der fylla denna brist, bevista en eller annan föreläsning och fullständiga sina insigter i ämnet under den tid de i alla fall måste vistas vid instituttet, då deremot ingen är skyldig att mera än en helt kort tid af sin studiebanan vistas vid universitetet. Dessutom är det obestriddligen en fördel att särskildt någon person inom hufvudstaden får egna sig åt den allmänna helsovårdsläran och göra det till sin uppgift att i det hänseendet sprida insigter. Jag vill i afseende derå åberopa exempel från Köpenhamn, der man funnit en stor vinst för minskande af både sjuklighet

*Förestagen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)*

och dödlighet icke blott derigenom att läkare fått undervisning i ämnet, utan äfven deri att en läkare frivilligt åtagit sig att uti de fattigare kvarteren af staden samla befolkningen och der för dem hålla föreläsningar i allmän helsovårdslära, naturligtvis på ett populärt sätt, så att det gjordes för dem klart hvad de hade att iakttaga för att förekomma sjukdomar och bevara sin helsa. Detta skulle ju äfven här i Stockholm kunna införas och skulle säkert lända till mycken nytta.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hedlund: En föregående talare, som är varm vän af den föreslagna lärostolen, har gent emot en förfrågan från min sida anmärkt, att det är tids nog att tänka på de öfriga lärostolarne, som kunna i fråga komma, då proposition derom kommer från Kongl. Maj:t. Det må vara, men jag vill erinra, att frågan icke är så enkel, som han föreställer sig, ty så länge denna kurs står ensam vid Karolinska institutet i Stockholm, måste den på något sätt ordnas i förhållande till den allmänna medicinska undervisningen, således äfven i förhållande till den, som förekommer i Upsala och Lund. Den siste ärade talaren har lemnat några upplysningar i detta fall af stort intresse, men, om jag icke misstager mig, har jag för mig fått denna sak så till vida klar, att detta ämne i dess utsträckning vid Karolinska institutet i Stockholm skulle blifva mera såsom valfritt ämne för de praktiska studerande, som der infinna sig. Det vore visserligen en lösning af frågan att inrätta en profession i ett valfritt ämne, men det är något nytt. Emellertid, det må vara dermed huru som helst, jag har blott velat påpeka, att frågan icke inför Riksdagen är stäld i det klara ljus, att man fullt kan se, huru denna läroanstalt kommer att verka. De betänkligheter jag hyser röra dock mindre Kongl. Maj:ts och kanslerens sätt att ordna den, än fruktan för nya strider mellan Karolinska institutet och de medicinska lärostolarne i Upsala och Lund, och det är egentligen därför jag ännu kvarstår på något tveksam ståndpunkt i fråga om beviljande af ifrågavarande utaf Kongl. Maj:t äskade anslag.

Grefve Mörner, Oscar: Af den diskussion, som här blifvit förd angående detta ämne, befarar jag skulle kunna framgå, att läkarevetenskapen i Sverige och möjligen äfven i åtskilliga andra länder står på en ganska beklaglig ståndpunkt. Läkarevetenskapen kan liksom alla andra vetenskaper endast småningom utveckla sig och fortgå, och därför får man icke undra på, om den från början icke kunnat omfatta alla dithörande ämnen eller motsvara alla auspråk. Man bör väl besinna, huru förhållandena härutinnan varit. Då finner man, att i Sverige redan på 1760-talet en af dess berömdaste läkare, Archiatern Rosén von Rosenstein, utgaf en bok om barnsjukdomar, der han icke inskränkte sig att föreskrifva kurativ behandling utan äfven ingick på den preventiva behandlingen. Läser man vidare andra medicinska skrifter, så finner man alltid hos läkare håg icke blott att känna sjelfva sjukdomen utan äfven, hvilket hos den tänkande läkaren måste

vara en hufvudsak, att utforska grunden och orsaken dertill samt, då han funnit den, tillse huru den skall motverkas och det onda, den gör, upphävas. Då tyckes det vara orättvist och strängt mot denna läkarecorps att säga, att det först är på senare tider den egnat uppmärksamhet åt den preventiva sjukvården, utan inskränkt sig att söka bota uppkomna sjukdomar, men i öfrigt lemna derhän att eftertänka det lika viktiga momentet, sjukdomarnes grund. Hafva vi nu i detta hänseende icke intagit en högre ståndpunkt än den, på hvilken vi befinna oss, så är orsaken dertill den, att läkarevetenskapen icke framgått längre; jag åtminstone känner icke någon läkare, som icke egnar sin uppmärksamhet icke blott åt huru en sjukdom skall botas utan äfven huru den uppkommer och i möjligaste mån kan förhindras att verka. Dock framgår häraf icke, att jag anser den föreslagna åtgärden öfverflödig. Jag har endast velat nämna dessa ord, på det det icke må obestridd kunna antagas, att Sveriges läkarecorps står på en ståndpunkt, som icke motsvarar hvad billigheten fordrar. Införes en professor i helsovårdslära, så torde hans verksamhet kunna blifva välsignelsebringande och nyttig; men är detta ämne så omfattande, som den förste talaren sade, tviflar jag på, att en person kan bära denna börda, utan då är det endast ett försök att åstadkomma något bättre. Men redan detta försök är bra och kan utveckla sig till något, som fullständigare kan motsvara hvad man deraf väntar. Hvad Stockholm angår tror jag, att förste stadsläkaren särskildt häråt vändt sin uppmärksamhet, men då hans tid icke torde medgifva honom att i tillräcklig mån härför verka, så ser jag icke någon skada i att Kongl. Maj:ts proposition bifalles, utan tvärtom nytta, ehuru jag visserligen delar Herr Hedlunds åsigt derom, att det äfven bör inrättas likadana lärostolar i Upsala och Lund.

Herr Mannerskantz: Under behandlingen af föregående hufvudtitlar har jag af ledamöter i Stats-Utskottet hört yttras, att det alltid finnes ett eller annat anslag, som man måste lemna å sido eller gifva till spillo, på det att andra, som äro större och viktigare, må kunna genomdrivas. När jag genomläste och från denna synpunkt granskade Stats-Utskottets utlåtande angående åttonde hufvudtiteln, föreföll det mig, som om det nu ifrågavarande anslaget verkligen vore ett sådant som sålunda kunde offras, och att derföre, då fråga af Stats-Utskottet blifvit väckt om att uppskjuta dess beviljande, det vore lämpligt att förena sig om en sådan åsigt. Men jag måste bekänna, att jag efter det utmärkt klara och öfvertygande föredrag, vi varit i tillfälle att här afhöra af chefen för Ecklesiastikdepartementet nu har kommit till den insigt och öfvertygelse, att detta vore ett af de anslag inom hufvudtiteln, som vore allra angelägnast att bevilja; och då jag hyser den åsigten, att man, såsom representant, aldrig bör tveka eller dröja att så långt som möjligt söka befrämja hvad man anser rätt och nyttigt, tror jag derföre, att i samma stund det så tydligt, som nyss skett, för oss framhållits vigten och fördelen af det ifrågavarande anslaget, böra vi, derföre att behovet deraf för de flesta af oss torde visa sig såsom något alldeles nytt, icke göra oss skyldiga

Föreslagen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
instituet.
(Forts.)

Förelagen
profession i
allmän helso-
vårdslära vid
Karolinska
institutet.
(Forts.)

till något uppskof i detta hänseende, utan får jag för min del åtminstone förorda bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del. Deremot vill jag, när vi under föredragningens lopp senare möjligen komma till någon annan punkt, som kan blifva föremål för ett sådant afslag, som anses behöfligt att stundom lemna, då hellre förena mig med dem, som framställa yrkande om att den bör afslås.

Ett skäl har blifvit anfördt, af dem som nu yrkat afslag, nemligen att man borde, på samma gång man beviljar detta anslag, äfven inrätta dylika professurer vid de båda universiteten: men till bemötande häraf, vill jag hänvisa till hvad en annan talare fråp samma sida har yttrat, såsom ett af skälen för sitt afslag, eller att ingen person blifvit för Utskottet nämnd eller anvisad, som kunde anses vara lämplig till bestridande af ett sådan lärareplats, som den ifrågavarande; ty är detta en befogad invändning, torde det vara lättare att nu uppsöka *en* person, i besittning af de erforderliga egenskaperna, än att genast söka efter *tre* sådana. och äfven det blir derföre för mig ett skäl att nu bevilja anslaget, sådant det blifvit begärdt. Jag yrkar derföre bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Herr Statsrådet Carlson: Jag skall bedja att endast få anföra några få ord, hvartill de här framställda anmärkningar hafva synt mig gifva anledning. Erkänner man behofvet för vårt land att ju förr desto hellre komma i åtnjutande af en väl ordnad helsovård -- och detta behof synes mig vara insedt och erkändt -- då måste man göra en början, för att få detta behof afhjelpat: man kan ju icke få det tillfredsstäldt på en gång. Äfven jag anser, att man framdeles bör inrätta dylika lärareplatser vid universiteten, men på något ställe skall det första steget tagas, och Karolinska institutet torde dertill vara det lämpligaste. All början är förenad med svårigheter, och i förevarande afseende är den största den, att finna den rätta personen till platsens besättande; men en ledamot af Kammaren, som känner till förhållandena i detta hänseende, har upplyst, att en sådan person står att finna, utan att man derför behöfver tillgripa några utomordentliga åtgärder.

Vidare ber jag få säga, att det syntes mig svårt att antaga den utväg, som Stats-Utskottet trott sig finna, derför att det icke finnes någon gren af universitetsundervisningen, der det är så svårt att draga in tjenster, som vid den medicinska, emedan medicinen tager del uti den oerhörda utvidgning, hvaruti naturvetenskaperna för närvarande äro stadda och det således icke finnes något läroämne att utrangera. Lika svårt torde det vara att finna någon, som kan öfvertaga detta nu ifrågavarande undervisningsämnet *jente* ett annat.

Men ännu ett hinder yppar sig för den af Stats-Utskottet föreslagna utväg, nemligen att man icke kan mot lag och författning från innehafvande tjeuster aflägsna några af de adjunkter, som nu finnas. och under väntan på deras afgång kan mången ort i riket komma i behof af en förbättrad helsovård. Derför gifves intet kraftigare medel än inrättandet af en ny ordinarie professur i detta ämne.

Slutligen har uppmärksamheten fästats derå, att vid förra riksdagen motion väcktes af en e. o. professor vid Karolinska institutet,

att med den extra ordinarie professuren uti rätts- och statsmedicin vid detta institut skulle förenas äfven undervisningsskyldighet i hälsovårdslära. I anledning deraf ber jag få upplysa, att både den lärare, som väckte nämnde motion, sjelf, och det lärarekollegium, hvilket han tillhör, uti sitt förslag till Kongl. Maj:t föredragit den åtgärd, som nu är i fråga. Den nämnda motionen afsåg läroämnets införande vid alla tre de medicinska läroverken och förordade därför en anordning, som skulle blifva mindre kostsam, men hvilken i sig sjelf måste befinnas mindre ändamålsenlig, alldenstund ifrågavarande ämne är af den beskaffenhet, att det kräfver en man för sig, utan hvilken det icke kan vinna den utveckling det behöfver. Hvad undervisningsämnets ingående i lärokursen beträffar, så föreställer jag mig att det småningom kan äfven vid universiteten införas, och att de, som deruti vilja vinna en vidsträcktare kunskap, kunna under sin praktiska kurs vid klinikerna tillika uti detsamma vinna den utbildning de behöfva.

På grund af hvad jag anfört och då behofvet synes mig påkalla, att man utan uppskof vidtager den föreslagna åtgärden, förordar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Det enda hållbara skäl, som kan anföras mot bifall till Kongl. Maj:ts proposition, synes mig vara den svaga förhoppning, som möjligen kan hysas derom, att det ifrågavarande ämnet skulle kunna förenas med något annat inom den medicinska undervisningen. Men då vi känna hvilken hastig utveckling, detta ämne på senare tider erhållit, och att stora framsteg ännu äro att förvänta samt veta, att äfven den mest skarpsinnige man kan behöfva utveckla hela sin talang för att drifva vetenskapen framåt inom sitt område, tror jag icke man kan vidhålla den åsigt, att ett sådant ämne som det ifrågavarande låter förena sig med något annat.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Koch: Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång tager till orda i denna fråga, men jag har föranledts dertill af ett uttalande från östgötabänken, hvilket jag fattade som en anmärkning mot mig, för det jag skulle yttrat något, som kunde tydas såsom en förebräelse mot vår läkarecorps, hvilken jag dock aktar och respekterar högre än någon annan corps i vårt land. På samma gång jag afgifver denna förklaring, ber jag få nämna, att hvad jag yttrade om förste stadsläkaren i Stockholm hade afseende å förhållanden för öfver 40 år sedan, men att sedan den tiden funnits åtminstone en sådan, som mera än de fleste sysselsatt sig med den preventiva sjukvården. Likaledes anhåller jag om tillgift för det jag förra gången, jag hade ordet, kanske mer än tillbörligt var inlät mig uti detaljer rörande enskilda personer och förhållanden, men hoppas detta får tillskrifvas dess verkliga orsak, nemligen debattens värme, som ofta förleder till yttranden, hvilka icke äro så väl valda och betänkta, som önskligt vore.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Gref-

ven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts framställning, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Grefve *Beck-Friis* begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i sjetten punkten af utlåtandet N:o 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 14.

Nej — 68.

Den vidare föredragningen af utlåtandet uppsköts till eftermiddagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 3, angående stämpelpappersafgiften.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.